

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

34E JAARGANG

WOENSDAG 2 FEBRUARI 1949

No. 1656

COMMISSIE VAN REDACTIE:*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;**F. de Vries;**J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).**Assistent-Redacteur: A. de Wit.***COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:***J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;**F. Versichelen.**Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste bladzijde van dit nummer.***INHOUD:**

	Blz.
De artikelen van deze week	87
Sommaire, summaries	87
Pensioenvoorzieningen en gebrek aan risicodragend kapitaal door <i>Mr H. F. van Leeuwen</i>	88
Arbeidsmarkt, bevolkingsaanwas en emigratie door <i>Dr W. Steigenga</i>	88
De berekening en de betekenis van het nationale inkomen van Nederland door <i>Dr H. Rijken van Olst</i>	91
Vooruitzichten der Amerikaanse conjunctuur door <i>A. Pfeifer</i>	93
Ingezonden stuk:	
De landbouw als grondstoffenleverancier onzer industrie door <i>N. H. Bink</i> , met naschrift van <i>Mr P. A. Blaise</i> en <i>Prof. Dr J. Tinbergen</i>	95
Aantekeningen:	
De Westeuropese textielplannen	96
Industrieel herstel in Rusland	97
Internationale notities:	
Nogmaals: de herleving van de Duitse industrie	98
De haven van Antwerpen	98
Ontvangen boeken en brochures	98
Geld- en kapitaalmarkt	99
Statistieken:	
Bankstaten	99
Stand van 's Rijks Kas	100
Enige indexcijfers van de industriële productie in Nederland	100
Overzicht der laatste vier verkorte balans van De Nederlandsche Bank	101
De kolenpositie van Nederland	101
Indexcijfers van groot-handelsprijzen in Nederland	101
In- en uitvoer van Nederland	102
Integgingen en terugbetalingen bij de spaarbanken in Nederland	102
Integgingen en terugbetalingen bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas in België	102
Enige indexcijfers van de industriële productie in België	102

DEZER DAGEN

bijna 1 Juli 1950. Nederland gaat leven onder de druk van een datum. Die dag zal volgens de opvatting, neergelegd in de door de Veiligheidsraad aanvaarde resolutie, Nederland's soevereiniteit moeten overdragen aan de Verenigde Staten van Indonesië. Nederland blijft geneigd, om de wijze van vaststelling, deze datum met een zwarte streep te tekenen.

Het aantal dagelijkse zorgen is door deze resolutie, vooral ook wat andere punten van haar inhoud betreft, voor de Nederlandse Regering met één vermeerderd. De zorg op langere termijn, de oplossing in geslaagd samengaan, is erdoor verzwaaard. Nog is het Buitengewoon Federaal Overleg niet boven beraadslagingen uitgekomen.

Desondanks mag de voet niet slepen in teleurstelling of moeheid. Niet alleen voortgezette krachtsinspanning is echter nodig, daarenboven gaat het om verbeeldingskracht. Dat deze in concreto in Nederland nog aanwezig is, tonen de door de K.L.M. gevonden oplossingen; de „Flying Dutchman” bleef niet thuis, al werden de rustplaatsen schaars.

Langs geheel andere weg, doch ook door een oefening in het samengaan, komt de eerste Juli van 1950 nogmaals onderstreept op de kalender. De Benelux heeft zich in het Château d'Ardennes aangeord tot een geforceerde dagmars, zoals nu is gebleken. Men heeft het tijdstip van vervezenlijking een half jaar opgeschoven. Hier echter kan men onverdroten voort; de wil toont de weg, al heeft de laatste waarschijnlijk nog enige lange bochten.

Waar wil en weg beide gunstig zijn, treden goede resultaten aan de dag. Het overleg van de Nederlandse Regering met West-Indië is vlot verlopen.

Ook verder was de neiging tot voortgaan in het samengaan aan de orde van de dag. De vijf staten van het Pact van Brussel kwamen tezamen tot de instelling van een Raad voor Europa, een ministerraad, geschraagd door een consultatief lichaam. De kracht van het voorstel is wellicht gelegen in de onmiddellijk eraan verbonden mogelijkheid voor anderen om toe te treden.

In de Scandinavische landen is men, en bloc, zover nog niet. De Zweden blijven bezorgd voor bindingen of, zo men wil, voor de dag van morgen.

Dat een vast einddoel de schaduwen van morgen telkens doorbreken kan, toont de jongste geschiedenis van Israël. De erkenningen de facto komen thans in snel tempo af; President Truman, weer één stap voor, heeft Israël thans volledig erkend.

Tegelijk denken echter de Amerikanen aan samen- vlechting op veel breder schaal; de grondgedachte van een Amerikaans-Europese samenwerking tot voltooiing van het Marshall-plan is door de President geuit. De leider der Russische politiek van zijn kant heeft medegedeeld, dat hij bereid is met de Verenigde Staten overeenstemming te zoeken. Zal het dagen?

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.
Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hen-
nipman, Prof. P. B. Kreukniet, Th. Ligthart,
Prof. J. Tinbergen, Prof. H. M. H. A. van der
Valk, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. Mr.
F. de Vries.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.30;
voor studenten f 19.—; franco per post f 19.80.

Abonnementen worden aangenomen door de
boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Economisch-Statistisch Kwartaalbericht

Research-uitgave van het
Nederlandsch-Economisch Instituut

Banden jaarg. 1947 en 1948

Vanaf heden is het mogelijk om ook voor het
Economisch-Statistisch Kwartaalbericht ban-
den te bestellen (twee jaargangen in één
band), tegen de prijs van f 3.— per exem-
plaar (franco huis)

Voor abonné's van E.-S.B. zijn nog jaar-
gangen van het blad E.-S.K. verkrijgbaar
tegen f 4.— per jaargang (voor niet-abonné's
f 6.—)

Bestel dus uw band bij de

Kon. Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants
Schiedam, Postbus 42 - Telefoon 69300 (toestel 8)

Vóór 15 Maart a.s. Na die datum
kunnen geen bestellingen meer worden uit-
gevoerd.

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantien.

R. MEES & ZOONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 'S-GRAVENHAGE

DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

Nederlandsch-Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom
koperdraad en koperdraadkabel
kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Mr H. F. van Leeuwen, *Pensioenvoorzieningen en gebrek aan risicodragend kapitaal.*

Op welke wijze kan, anders dan door bevordering van kapitaalvorming bij particulieren, het euvel van het tekort aan risicodragend kapitaal worden verminderd? Schrijvers eerste voorstel is: wegnemen van de fiscale belemmering voor pensioenfondsen om in aandelen te beleggen. Uit algemeen maatschappelijk oogpunt en zeker ook in het uiteindelijk belang der „social security” is grotere neiging tot belegging in ondernemingen zeker toe te juichen. Een tweede suggestie is: de supplementaire pensioenvoorziening (nodig als gevolg van de waardevermindering van het geld) blijve rustig op de onderneming drukken, onder versterking van de in het bedrijf werkende reserves.

Een algemene opmerking: met behulp van fondsvorming en belegging in geldvorderingen kan men wel vaste uitkeringen in geld zeker stellen, doch geen vaste mate van welstand; een belegging tegenover pensioenverplichtingen in realia van blijvend nut kan ons daarentegen dichter bij verwezenlijking der verzorgingsgedachte brengen.

Dr W. Steigenga, *Arbeidsmarkt, bevolkingsaanwas en emigratie.*

Of van economisch gezichtspunt uit overbevolking aanwezig is, is uiteindelijk moeilijk vast te stellen. De enige mogelijkheid om de noodzakelijkheid van emigratie op economische gronden te bepalen, is gelegen in een kritische beoordeling van de ontwikkeling van de arbeidsmarkt. Het is niet uitgesloten, dat, wanneer de werkgelegenheid zich onvoldoende uitbreidt, ons land in de volgende 15 jaar genoodzaakt zal zijn een actieve emigratiepolitiek te voeren. Gezien de demografische ontwikkeling in West-Europa, met name in België en Frankrijk, is te verwachten, dat binnen het gebied der Westelijke Unie in de toekomst vrij grote mogelijkheden voor migratie aanwezig zullen zijn. Inmiddels is voor ons land wellicht de directe noodzaak van een actieve emigratiepolitiek in de komende 2 à 3 jaar niet zo groot als in de volgende jaren.

Dr H. Rijken van Olst, *De berekening en de betekenis van het nationale inkomen van Nederland.*

In de variëteit van methoden en opvattingen betreffende de berekening van het nationale inkomen is in de laatste tijd verandering gekomen, vooral onder invloed van de werkzaamheden van de Statistische Commissie der Verenigde Naties en het Statistisch Bureau van het Secretariaat der Verenigde Naties. Voorstellen van deze zijde zijn thans ook in Nederland door het C.B.S. gevolgd. Kennis van het nationale inkomen (en daarmee verwante grootheden) is in vele opzichten van betekenis: het nationale inkomen verschafft een welvaartsindicator, is zeer waardevol voor het conjunctuuronderzoek en het geven van prognoses, en kan niet worden gemist bij de meting van het belang van de verschillende bedrijfstakken voor de welvaart.

A. Pfeifer, *Vooruitzichten der Amerikaanse conjunctuur.*

Te verwachten is, dat in de Verenigde Staten in 1949 het investeringspeil enigszins zal teruglopen, dat het peil van de hulpverlening aan het buitenland ongeveer gelijk zal blijven en dat de Overheid een groter deel van het nationaal product voor zich zal gaan opeisen. Dit betekent, dat er in 1949 nog relatief sterke vraagfactoren zullen blijven werken. Zelfs bij een 3 à 4 pCt groter nationaal product en een iets grotere spaarneiging bij het publiek maakt dit een algemene depressie in 1949 zeer onwaarschijnlijk. Of er in 1949 van netto-inflatie of -deflatie sprake zal zijn, is moeilijk te zeggen; het hängt o.a. af van de exacte omvang en richting van de bestedingsplannen der verschillende economische groepen.

SOMMAIRE.

Mr H. F. van Leeuwen, *Les pensions et la pénurie des capitaux assujettis à des risques.*

Les Pays-Bas souffrent actuellement d'une pénurie de capitaux assujettis à des risques. De quelle façon cette pénurie peut-elle être comblée si ce n'est qu'en favorisant la formation de capitaux chez les particuliers? L'auteur préconise deux méthodes visant à canaliser les capitaux, destinés à la constitution de pensions, vers des investissements (e.a. des actions) assujettis à des risques.

Dr W. Steigenga, *Le marché du travail, l'accroissement de la population et l'émigration.*

L'évolution du marché du travail amènera les Pays-Bas, dont la population ne cesse d'augmenter, à pratiquer activement une politique d'émigration. On s'attend à ce que sur une échelle plus ou moins importante, les sujets néerlandais pourront émigrer vers les pays de l'Europe Occidentale, notamment vers la Belgique et la France.

Dr H. Rijken van Olst, *Le calcul et la signification du revenu national des Pays-Bas.*

Les différentes méthodes et conceptions relatives au calcul du revenu national ont évolué sous l'influence, surtout, des études de l'UNO en matière de statistiques. Les propositions de l'UNO en ce qui concerne le calcul du revenu national des Pays-Bas, sont appliquées actuellement par le Bureau Central des Statistiques.

A. Pfeifer, *Prévisions dans la conjoncture américaine.*

Aux Etats-Unis tous les besoins ne seront pas satisfaits en 1949. La demande restera forte. Une augmentation de la production nationale, même de 3 à 4 %, et une accentuation du goût pour l'épargne chez le public, rendent l'éventualité d'une dépression économique en 1949, invraisemblable.

SUMMARIES.

Dr H. F. van Leeuwen, *Pension-funds and the lack of risk bearing capital.*

There is in the Netherlands a serious lack of risk bearing capital. How to conquer this deficiency without trying to stimulate private savings? The writer makes two proposals in purpose of conducting funds required for pension arrangements to risk bearing investments.

Dr W. Steigenga, *Labour market, growth of the population and' emigration.*

In the future the Netherlands will have to bring into practice an active emigration policy, both in view of developments on the labour market and the rapid growth of the population. It may be expected that Dutchmen will be able to emigrate to other countries of the Western Union (esp. Belgium and France) on a rather large scale.

Dr H. Rijken van Olst, *The calculation and the significance of the Dutch national income.*

Dutch national income statistics have been recently modernised by the Central Bureau of Statistics in conformity with recommendations of the U.N. Statistical Office.

A. Pfeifer, *Business prospects in the United States.*

In 1949 the demand for goods in the United States will remain rather strong. Therefore the occurrence of a general depression in the current year seems to be very improbable, even with a 3 to 4 percent. larger national product and the people's higher propensity to save.

PENSIOENVOORZIENINGEN EN GEBREK AAN RISICODRAGEND KAPITAAL.

Het is communis opinio geworden, dat de vorming van kapitaal, dat bereid is ondernemingsrisico te dragen, te gering is. De groeiende wanverhouding tussen kapitaal, dat zgn. risicoloze belegging zoekt, en kapitaal in handen van hen, die bereid zijn risico en ongewisse inkomsten voor lief te nemen, dreigt tot ernstige verstoringen te leiden.

Het valt buiten de opzet van dit artikel om dieper in te gaan op de oorzaken, die belemmerend werken op de particuliere besparingen, welke geëigend zijn voor „businessmans investment”. Opgemerkt zij slechts, dat het onjuist zou zijn te menen, dat het gebrek daaraan een specifiek na-oorlogs verschijnsel is. In een prae-advies¹⁾ in 1938 over het renteprobleem geschreven constateerde ik reeds, dat een ontstellend groot percentage van de besparingen in Nederland door de institutionele beleggers wordt gedirigeerd, ontstellend omdat de vooruitgang in onze maatschappij slechts gebracht kan worden met kapitaal dat risicodragend is, terwijl het juist de taak is van de institutionele beleggers om te zoeken naar beleggingen, waaraan een zo klein mogelijk risico verbonden is. Een en ander is er sedert niet beter op geworden. De kapitaalvorming door particulieren is miniem, wellicht negatief. En zolang een commissie wordt ingesteld voor bestudering van het vraagstuk van herverdeling van het bezit — d.i. van de vruchten van besparingen — kan men moeilijk verwachten, dat de Spaarraad meer ten goede dan de tegenvoeter-commissie ten kwade kan uitrichten.

In dit artikel wil ik mij beperken tot de vraag, op welke wijze anders dan door bevordering van kapitaalvorming bij particulieren het euvel van tekort aan risicodragend kapitaal kan worden verminderd.

Dan wil ik in de eerste plaats noemen: wegneming van de fiscale belemmering voor pensioenfondsen om in aandelen te beleggen. Deze belemmering bestaat niet voor maatschappijen, die in de Vennootschapsbelasting zijn aangeslagen. De Dividendbelasting ad 15 pCt ingehouden aan de bron is een voorheffing op de Inkomstenbelasting en wordt dan ook gerestitueerd aan lichamen, die in de Vennootschapsbelasting vallen, doch niet aan Stichtingen, die niet daarin vallen.

Voor de Pensioenstichtingen, die nu reeds een miljard gulden onder zich hebben en snel accesseren, is het te betreuren, dat hier een ernstige belemmering tot belegging in aandelen is opgeworpen. Immers, uit algemeen maatschappelijk standpunt en zeker ook in het uiteindelijk belang der „social security” is het toe te juichen, dat de verzekeringsmaatschappijen meer neigen dan vroeger in de richting van belegging in ondernemingen, en voor de Pensioenstichtingen, die in wezen veelal meer verzorgings- dan verzekeringsfondsen zijn, geldt dit in niet mindere mate. Het is nu eenmaal niet anders dan dat de lijfrenten en pensioenen realiter komen uit de toekomstige productie en dat in wezen slechts die beleggingen de „social security” verhogen, welke bijdragen tot vermeerdering en verbetering van die toekomstige productie. En daarom moet de neiging, welke zich manifesteert bij de fondsenbelegging om meer ondernemingsrisico te willen aanvaarden en zodoende de productie te bevorderen, niet door onlogische fiscale belemmeringen worden gedwarsboemd.

Nog een suggestie in dezelfde lijn moge worden gedaan. Veel ondernemingen staan voor het feit, dat getroffen pensioenregelingen onvoldoende zijn in verband met de waardevermindering van het geld. Wil men de pensioenen verhogen, dan ontstaan grote tekorten in de pensioenfondsen of moeten grote bedragen voor back-service aan levensverzekeringmaatschappijen worden betaald. Nu is de

¹⁾ „Welke zijn de oorzaken en de gevolgen van de daling van den rentestand?”, Prae-advies voor de Vereniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek, 1938, blz. 48.

leus, dat pensioenfondsen los moeten staan van de moeder onderneming, langzamerhand zo zeer doorgedrongen dat een andere mogelijkheid veelal over het hoofd wordt gezien en à priori verworpen. Een constructie ware dan deze, dat de supplementaire pensioenvoorziening (al of niet als juridische last) rustig blijft drukken op de onderneming en dat in verband daarmee de in het bedrijf werkende reserves worden versterkt. Wat heeft het voor zin de onderneming zelf bij gebrek aan voldoende eigen middelen bloedarm te laten voortleven en nog gelden daaraan te onttrekken voor de extra pensioenvoorzieningen? Het personeel zal het van de onderneming moeten hebben en de „social security” hangt ten nauwste samen met de blei en de groei en de instandhouding der onderneming. Alle ondernemingen hebben in verband met het verhoogde prijsniveau meer middelen nodig. Waarom die op een *inopportuun* moment daaraan te onttrekken? ²⁾

Men versta mij wel. Hier wordt niet gepropageerd, dat er helemaal geen pensioenfondsen losstaande van de ondernemingen meer zouden moeten worden gevormd. Pensioenvoorziening langs deze weg of door verzekering zal m.i. hoofdzakelijk moeten blijven; althans zo lang men de pensioenvoorziening ondernemingsgewijs of bedrijfs-gewijs wil verzorgen. Mijn concrete suggesties betreffen slechts de extra voorzieningen, welke thans moeten worden getroffen voor suppletie op pensioenen in verband met de waardedaling van het geld.

Ik wil deze beschouwing niet beëindigen zonder op te merken, dat men zich hierbij niet los kan maken van de algemene inzichten, welke men heeft omtrent het nut en de doorvoerbaarheid van fondsvorming voor ouderdomsvoorziening in zijn algemeenheid gedacht en omtrent het voor en tegen van het zgn. omslagstelsel.

Evenmin kan ontkend worden, dat de gedachte van invloed is, dat het ideaal der oudedagvoorziening niet wordt bereikt door het zekerstellen van een geldsom, maar wel door het verschaffen van een zekere mate van welstand.

Met behulp van fondsvorming en belegging in geldverordeningen kan men wel vaste uitkeringen in geld zekerstellen, doch geen vaste mate van welstand. Een belegging tegenover pensioenverplichtingen in realia van blijvend nut kan ons daarentegen dichter bij verwezenlijking der verzorgingsgedachte brengen.

Amsterdam.

Mr H. F. VAN LEEUWEN.

²⁾ Wanneer men geen juridische bindende pensioenregeling invoert, en volstaat met vormen van een pensioenreserve uit de winsten, wordt weliswaar ten tijde van de vorming dezer reserves geen belasting bespaard (behoudens voor zover dit gebeurt in het kader van de fiscaal vrije reserveringen) maar dan kunnen de uitkeringen t.z.t. van de fiscale winst worden afgetrokken. De enige consequentie is dan, dat de „belastingbesparing” naar een later tijdstip wordt verschoven.

ARBEIDSMARKT, BEVOLKINGSAANWAS EN EMIGRATIE.

Het is niet uitgesloten, dat, wanneer de werkgelegenheid zich onvoldoende uitbreidt, ons land in de volgende vijftien jaar genoodzaakt zal zijn een actieve emigratiepolitiek te voeren. Onder emigratie wil ik hier verstaan alle vormen van tewerkstelling van arbeidskrachten, buiten onze landsgrenzen.

Twee vormen van internationale migratie.

Met Sauvy¹⁾ kan men twee vormen van internationale migratie onderscheiden: de economische en de demografische. Onder de economische vorm van emigratie verstaat Sauvy „movements of workers, dictated by needs which are to some extent temporary”. De demografische emigratie wordt door hem omschreven als „a permanent trans-

¹⁾ A. Sauvy: „Some aspects of the international migration problem”, International Labour Review, July 1948.

fer... in which the extent of work to be done is only a secondary factor".

Beide vormen van emigratie zijn in ons land bekend. Tot de eerste kan men het zgn. grensverkeer tussen Nederland en de beide buurlanden rekenen. Dit grensverkeer met Duitsland was bijv. reeds vóór 1914 van betekenis voor de tewerkstelling van onze arbeiders. Met België bestaat op het ogenblik een zeer levendig grensverkeer, waarbij meer Belgische arbeidskrachten in Nederland, dan Nederlanders in België werken; op deze wijze worden de tekorten aan arbeidskrachten in bepaalde districten langs de Nederland-Belgische grens aangevuld.

Ook het arbeidsverkeer tussen ons land en de andere West-Europese landen is in belangrijke mate van economische aard. Tot op zekere hoogte kan men tot deze vorm van internationale migratie ook rekenen de trek van onze arbeidskrachten naar de overzeese gebiedsdelen. Wel verblijven zij daar somtijds jaren lang, doch deze emigratie heeft niet, zoals de demografische, de bedoeling tot een permanente vestiging te komen.

Motivering ener emigratiepolitiek.

In ons land zal een emigratiepolitiek er naar moeten streven, dat het aantal emigranten steeds geringer zal zijn dan de natuurlijke bevolkingsaanwas.

Een achteruitgaande bevolking ontkomt volgens Prof. de Jong²⁾ niet aan een grotere gevoeligheid van zijn economisch apparaat voor depressies, met als gevolg werkloosheid. Deze werkloosheid kan niet worden opgevangen door een grotere bedrijvigheid, daar de bevolkings-toeneming als psychologische prikkel tot verdere investering ontbreekt.

Volgens de Franse econoom Lecarpentier³⁾ behoort in Frankrijk 77,4 pCt van de overheidsuitgaven tot de vaste kosten, welke niet toe- of afnemen met het aantal der bevolking, en slechts 22,6 pCt tot de met dit aantal variërende proportionele kosten. Dit heeft tot resultaat, dat de overheidsuitgaven per inwoner bij uitbreidende bevolking dalen, en omgekeerd bij een afnemende bevolking stijgen. Bij het voeren van een emigratiepolitiek zal men ook nooit zo ver mogen gaan, dat hierdoor de bevolking zou teruglopen. Wel staan sommigen, o.a. Prof. de Jong, op het standpunt, dat ons land waarschijnlijk overbevolkt is, doch het is moeilijk uit te maken, waar de overbevolking begint of reeds is begonnen.

Of van *economisch* gezichtspunt uit overbevolking aanwezig is, is uiteindelijk moeilijk vast te stellen. De enige mogelijkheid om de noodzakelijkheid van emigratie op economische gronden te bepalen, is gelegen in een kritische beoordeling van de ontwikkeling der arbeidsmarkt.

Van groot belang voor de motivering van de emigratiepolitiek zijn m.i. de *psychologische* factoren. De bereidheid van de bevolking tot emigratie en tot het aanvaarden van een bewuste emigratiepolitiek hangen nauw samen met de waardering van verschillende economische en politieke verschijnselen. Achteruitgang in welstand van bepaalde groepen, interne of externe politieke druk en het gevoel van het ontbreken van voldoende mogelijkheden tot sociale mobiliteit zijn factoren, welke afzonderlijk of tezamen een subjectieve sfeer van bereidheid tot emigratie kunnen scheppen.

Ongetwijfeld zijn er in ons land verschillende objectieve grondslagen aan te geven, welke het ontstaan van deze bereidheid tot emigratie verklaren en rechtvaardigen. Men kan hier o.a. wijzen op het ontbreken van cultuur-

grond voor onze jonge boeren, het ontbreken van een grondstoffenbasis voor een grotere uitbreiding der industrie, de kentering op de arbeidsmarkt en de te verwachten bevolkingstoename in de volgende jaren.

Al ontbreekt een exacte en objectieve basis voor het vaststellen van een „overbevolking”, naast objectieve factoren zal men ook met subjectieve rekening moeten houden bij het uitstippelen van een actieve emigratiepolitiek.

Deze politiek kan mijns inziens alleen worden bepaald aan de hand van de ontwikkeling van de arbeidsmarkt. Wanneer de uitbreiding van de werkgelegenheid geen gelijke tred houdt met de uitbreiding van het arbeidspotentieel blijft ons behalve een politiek van uitvoering van openbare werken, welke slechts een zeer betrekkelijke betekenis heeft, slechts de mogelijkheid van emigratie der overtollige arbeidskrachten naar gebieden waar nog werkgelegenheid aanwezig is.

In aansluiting op het in de aanhef gemaakte onderscheid tussen de vormen van internationale migratie, zullen beide mogelijkheden in overweging moeten worden genomen. Van een eng nationaal standpunt bezien, betekent de demografische vorm inderdaad een verlies voor ons land. Van internationaal standpunt bezien kan hier tegenover worden gesteld, dat het economisch nut van een geëmigreerde arbeidskracht in het immigratieland in het algemeen hoger is dan in het land dat zijn arbeidskrachten moet exporteren. De economische vorm heeft ongetwijfeld het voordeel, dat men de gezinnen dezer arbeidskrachten in het algemeen binnen de landsgrenzen houdt, hetgeen dus van belang is voor de verzorgende bedrijven en omdat deze arbeidskrachten vreemde valuta naar het eigen land overmaken.

Gezien de demografische ontwikkeling in West-Europa, met name in België en Frankrijk, kan men verwachten, dat binnen het gebied der Westelijke Unie in de toekomst vrij grote mogelijkheden aanwezig zullen zijn voor beide vormen van migratie.

Gelet op de algemene verwachtingen met betrekking tot de demografische ontwikkeling dezer landen, gelet tevens op de geografische ligging onzer beide zuidelijke provincies met extreem hoge geboortecijfers, kan men in de toekomst zowel een dagelijkse of wekelijkse trek van arbeidskrachten naar de industriegebieden van België verwachten, als wel een permanente vestiging van onze arbeidskrachten in die gebieden van België en Frankrijk, welke met ontvolking of achteruitgang der bevolking worden bedreigd. Gezien het huidige streven tot het verstevigen van de banden met de andere West-Europese landen zal men er o.a. op bedacht moeten zijn van de mogelijkheden dezer gebieden ten behoeve van onze arbeidsmarkt gebruik te maken.

Kapitaalbehoefte en emigratie.

In het voorgaande is reeds ter sprake gekomen, dat emigratie een verlies aan kapitaal betekent voor ons land. Er staat tegenover, dat de grote bevolkingstoename hoge eisen zal stellen aan de investering van kapitaal in onze industrie. Om één arbeidskracht werk te verschaffen moet gemiddeld tien tot vijftienduizend gulden worden geïnvesteerd. Dit bedrag is aanzienlijk hoger voor de chemische industrie, anderzijds lager voor de metaalindustrie, doch het gemiddelde ligt nabij het zoeven genoemde bedrag. Gelet op de demografische gegevens, welke reeds zijn behandeld⁴⁾, betekent zulks, dat met name voor de periode 1955-1960 zeer hoge eisen zullen worden gesteld aan de jaarlijkse investering, welke aanzienlijk groter zal moeten zijn dan sedert 1920 ooit het geval was.

Het is hier niet de plaats in te gaan op de vraag, of en op welke wijze deze kapitaalvoorziening mogelijk is te

²⁾ A. M. de Jong: „Inleiding tot het bevolkingsvraagstuk”, s-Gravenhage 1946.

Zie ook: J. Goudriaan: „Prae-advies Vereniging van de Staatshuishoudkunde en de Statistiek 1937”, blz. 32, t.a.v. de invloed der geboortedaling: „Krijgt een land, waarin de geboortebeperving ernstige afmetingen heeft aangenomen, niet van nature de psychologische signatuur van een renteniersland en is deze signatuur niet de meest geschikte om een groeiende en blijvende werkloosheid te doen ontstaan?”

³⁾ S. Lecarpentier: „Variation des dépenses publiques en fonction de la population”. Population, 2ème année numéro 4.

⁴⁾ Zie: „Bevolkingsaanwas en arbeidsmarkt” in „E.-S.B.” van 19 Januari 1949.

maken. De aandacht zij er slechts op gevestigd, dat het niet uitgesloten moet worden geacht, dat deze investering een te grote besparing in de consumptieve uitgaven zal betekenen, en dus het levenspeil in ernstige mate kan drukken. Uit dien hoofde kan men de emigratie van een aantal arbeidskrachten prefereren boven het scheppen van nieuwe werkgelegenheid, waaraan tevens afzetrisico's zijn verbonden.

Behalve investeringskosten ten behoeve van de nieuwe werkgelegenheid is ook een aanzienlijk kapitaal nodig om in de woningbehoefte der uitbreidende bevolking te voorzien. Thans worden de kosten van het bouwen van bijv. één arbeiderswoning op ongeveer f 15.000 geschat.

Waar tevens de overheidsuitgaven bij een eventuele werkloosheid niet gering zijn te achten en zeker op minstens f 2.000 per jaar per werkloze arbeidskracht kunnen worden gesteld, mag men de vraag stellen, of de bevolkingstoename in de eerstvolgende jaren en in het bijzonder in de periode 1955-1960 een actieve emigratiepolitiek niet verkieslijk maakt boven een politiek, welke er uitsluitend op is gericht de natuurlijke bevolkingsaanwas volledig op te vangen in de industrie.

Het lijkt mij waarschijnlijk, dat de directe noodzaak tot een actieve emigratiepolitiek in de eerstvolgende twee à drie jaar niet zo groot zal zijn als in de volgende jaren, mits men in staat zal blijken de regionale overschotten en tekorten van arbeidskrachten tegen elkaar uit te wisselen, hetzij door bevordering van de geografische mobiliteit, hetzij door het overhevelen van werk (indien mogelijk!) naar de overschotgebieden.

Het is niet onmogelijk, dat onder bovengenoemde voorwaarden in de eerstvolgende jaren de industriële ontwikkeling landelijk gelijke tred zal houden met de toename van het arbeidspotentieel, mede gezien de Marshall-hulp aan West-Europa. Het zal evenwel goed zijn juist thans langzamerhand te beginnen de emigratie op gang te brengen. In de eerste plaats, zoals reeds uiteengezet, zal men de emigratiemogelijkheden moeten bevorderen binnen West-Europa. In de tweede plaats zal men echter de mogelijkheden, welke er voor ons liggen buiten Europa, nauwkeurig moeten exploreren en observeren. Hierbij zal niet uitsluitend moeten worden gelet op de agrarische mogelijkheden, maar zal men vooral aandacht moeten hebben voor de uitbreiding van de industrie buiten Europa.

De voor ons land tot op zekere hoogte goedkoopste emigratie is die van landarbeiders, wier opleidingskosten in het algemeen zeer laag zijn. Het is evenwel de vraag, of emigratie van uitsluitend landarbeiders voldoende zal zijn, wanneer men overgaat tot een actieve emigratiepolitiek. Wil men de agrarische arbeidsmarkt niet ontwrichten, dan zal men er op de duur op bedacht moeten zijn de nodige grenzen in acht te nemen bij de activering van emigratie van landarbeiders. Men zal zich echter tevens moeten voorbereiden op het openen van mogelijkheden industrie-arbeiders naar elders te doen emigreren: de vooruitzichten in bijv. Zuid-Amerikaanse landen zijn op dat punt zeker niet ongunstig; zodra werkloosheid in ernstige mate optreedt dient emigratie dezer categorie te worden aangemoedigd.

Voorwaarden voor een actieve emigratiepolitiek.

Een actieve emigratiepolitiek kan slechts dan worden gevoerd, indien voldaan wordt aan vijf voorwaarden:

- a. voorbereiding en voorlichting der emigranten hier te lande;
- b. exploratie der mogelijkheden elders;
- c. een juiste organisatievorm, waardoor men in staat is deze politiek zo efficiënt mogelijk tot uitvoer te brengen;
- d. een volledige coördinatie tussen emigratie en arbeidsmarktpolitiek;
- e. een voor ons land zo juist mogelijke samenstelling van het emigrerende aantal.

Ad. a. en b. Waar op de internationale arbeidsmarkt, gelijk op iedere markt, vraag en aanbod elkaar ontmoeten en concurrentie bestaat, zal men er naar dienen te streven een zo gunstig mogelijke positie te verwerven. Men zal dus volledig op de hoogte moeten zijn van de ontwikkeling van de internationale vraag naar arbeidskrachten en moeten weten welke kwaliteiten arbeidskrachten worden gevraagd. Met andere woorden: selectie, voorbereiding en voorlichting der emigranten is van het hoogste gewicht. Gelijk de Internationale Vluchtelingenorganisatie (I.R.O.) de „verplaatste personen”, die geopteerd hebben voor vestiging elders, voorbereidt op deze „resettlement”, zo zal ook van de zijde van de Overheid en de met haar samenwerkende organisaties er naar moeten worden gestreefd emigranten op deze nieuwe mogelijkheden volledig voor te bereiden.

Deze voorbereiding zal moeten steunen op een grondige selectie der emigranten, waarbij men zich zowel dient te oriënteren op de levensomstandigheden, welke het nieuwe milieu zal stellen, als op de levensomstandigheden, waaronder aspirant-emigranten zullen leven.

Men zal eventueel bereid moeten zijn aan de hand van sociologische en sociaal-psychologische onderzoeken na te gaan, op welke wijze de aspirant-emigranten het beste kunnen worden geselecteerd en voorbereid voor de emigratie. Wanneer bepaalde mogelijkheden voor emigratie zijn gevonden, zal men zich op grond van de levensomstandigheden in het emigratieland en de daar te stellen sociaal-economische eisen een beeld moeten vormen van de voorbereiding, welke men deze emigranten zal moeten verschaffen.

In de eerste plaats zal er zorg voor moeten worden gedragen, dat zij voldoen aan de beroepstechnische eisen in het land van vestiging en op de hoogte worden gebracht van de daar gesproken taal. Doch daarnaast zal, om de emigranten een zo goed mogelijke kans te geven tot assimilatie en hen in staat te stellen te slagen in de „struggle for life”, hen ook een zekere mate van scholing moeten worden gegeven, ten behoeve van het burgerschap in het land van vestiging. Zij zullen op de hoogte moeten worden gebracht van de levensomstandigheden en de levensgewoonten.

Momenteel is de situatie aan de zijde van het aanbod op de arbeidsmarkt zo, dat Nederland zal hebben te concurreren met Italië, een land met een werkloosheid van omstreeks 1½ à 2 miljoen, en met een grote ervaring op dit terrein; verder met Engeland, speciaal in de Dominions, waarheen tal van Engelse arbeiders emigreren, doch vooral zal ons land concurrentie ondervinden van de zeer actief werkende Internationale Vluchtelingenorganisatie, welke nog steeds worstelt met het probleem bijna 1 miljoen verplaatste personen emigratiemogelijkheden te verschaffen. Ongetwijfeld zal de I.R.O. gedurende de eerstvolgende jaren een zeer belangrijke rol spelen op de internationale arbeidsmarkt.

Met deze concurrentie voor ogen zal men zich er op in moeten stellen, dat emigratie alleen dan kans van slagen biedt, wanneer ons land een „kwaliteitsproduct” kan leveren. Ondanks het feit, dat op deze wijze inderdaad een aantal goede elementen voor ons volk verloren gaat, dient men te beseffen, dat emigratie van een mindere kwaliteit spoedig het einde der emigratiepolitiek zal betekenen.

Ad. c. Het is hier niet de plaats uitvoerig in te gaan op de organisatie, welke voor het voeren van een krachtige emigratiepolitiek nodig is. Het is de vraag, of het niet gewent is, dat de Overheid zelf meer direct en actief wordt ten aanzien van deze emigratiepolitiek. Momenteel is de emigratie voornamelijk het onderwerp van semi-officiële organen. Gezien de ontwikkeling in het buitenland, bijv. in Italië, komt het mij voor, dat het beter zou zijn, indien de Overheid meer de directe verantwoordelijkheid voor dit werk op zich neemt, hetgeen niet behoeft uit te sluiten een zeer nauwe samenwerking en overleg met de hiervoor in

aanmerking komende organisaties en het particulier initiatief.

De uitvoering der emigratiepolitiek is, wanneer het de zgn. demografische vorm betreft, een zo aparte taak, dat het de vraag is, of het wenselijk is een dergelijke taak aan één der bestaande Rijksdiensten of Rijksorganen op te dragen. De vele werkzaamheden, welke met het emigratievraagstuk verbonden zijn (het afsluiten van verdragen, het exploreren der mogelijkheden in het buitenland, het voorbereiden der transporten, de selectie, de voorlichting, de financiering der emigratie, de voorbereiding der emigranten, de gehele planning der emigratiepolitiek etc.), welke op een zo uitgebreid terrein liggen en een zo geheel eigen karakter hebben, maken het wenselijk de instelling van een afzonderlijk Rijksorgaan voor Emigratie in overweging te nemen.

Ad. d. Zoals reeds eerder werd uiteengezet, komen op dit ogenblik regionale overschotten naast regionale tekorten voor. De toestand is momenteel zo, dat over het gehele bedrijfsleven en over alle rayons genomen, de tekorten groter zijn dan de overschotten. Het is dan ook niet ongerechtvaardigd, wanneer opgemerkt wordt, dat thans nog geen directe noodzaak aanwezig is om over te gaan tot het voeren van een actieve emigratiepolitiek. Men kan zich immers terecht op het standpunt stellen, dat deze overschotten en tekorten tegen elkaar kunnen worden uitgewisseld, en dat een actieve emigratiepolitiek eerst dan dient aan te vangen, wanneer er inderdaad een algemeen overschot aan arbeidskrachten is gevormd.

Dit zal het geval zijn, wanneer de arbeidsproductiviteit hersteld is, de overheidsdiensten tot meer normale omvang zijn teruggebracht, ons leger gedemobiliseerd is, en de natuurlijke aanwas onzer bevolking zijn invloed op de verhouding vraag-aanbod doet gelden.

Het is echter de vraag, of het raadzaam is met een actieve emigratiepolitiek te wachten tot inderdaad een dergelijke toestand zal zijn ontstaan.

Niet alleen, omdat op dit ogenblik de situatie op de internationale arbeidsmarkt vrij gunstig is om een aanvang te maken met de emigratie, doch ook omdat het in de praktijk meermalen is gebleken, dat, gezien de moeilijkheden der huisvesting, binnenlandse verplaatsing der overschotten, na eventuele omscholing, naar gebieden met tekorten bezwaren ontmoet.

Er is mijns inziens dan ook geen bezwaar tegen, indien emigratie van bepaalde groepen in aperte overschotgebieden wordt gestimuleerd, door middel van een doelmatige en efficiënte voorlichting. Gezien de langzame maar vrijwel zekere kentering op de arbeidsmarkt is een dergelijke politiek geoorloofd. Een verbod van emigratie van bepaalde categorieën van arbeidskrachten is onjuist, daar dit een ernstige inbreuk zou betekenen op de persoonlijke vrijheid. Voorlopig is activering van emigratie van geschoolden te ontraden, zolang geen remplacements beschikbaar zijn. Het zoeken van mogelijkheden voor de emigratie van ongeschoolden en landarbeiders verdient voorlopig de voorkeur.

Er zal dan ook in de toekomst een volledige coördinatie tussen de emigratiepolitiek, de arbeidsmarktpolitiek en de economische politiek dienen te worden verzekerd.

Ad. e. De samenstelling van de jaarlijks uit ons land te emigreren aantallen kan ons niet onverschillig laten. Wel zal het veelal uiterst moeilijk zijn hierop voldoende invloed uit te oefenen, doch zeker zal moeten worden getracht, zowel door middel der voorlichting als wel binnen het kader der af te sluiten verdragen, deze aantallen zo samen te stellen, dat de voordelen voor ons land zo groot mogelijk en de nadelen zo gering mogelijk zijn. Het is moeilijk hiervoor regels op te stellen, doch in zijn algemeenheid kan worden gesteld, dat het wenselijk is, dat de samenstelling, zowel naar beroep als naar leeftijd, niet eenzijdig is, doch zo veelzijdig mogelijk. Bij emigratie van grote aan-

tallen uit eenzelfde gebied of bedrijfstak zou een partiële ontwrichting van de arbeidsmarkt niet uitgesloten zijn.
's-Gravenhage. Dr W. STEIGENGA.

DE BEREKENING EN DE BETEKENIS VAN HET NATIONALE INKOMEN VAN NEDERLAND.

Het Nationale Inkomen komt als economische grootheid meer en meer in het centrum van de belangstelling te staan. Dit maakt het noodzakelijk dat, waar deze grootheid ook in toenemende mate onderwerp van discussies op economisch en statistisch gebied gaat uitmaken, over het begrip en de betekenis ervan geen twijfel of onzekerheid meer bestaat.

De eerste pogingen, het nationale inkomen te meten en voor verschillende landen de inkomens per hoofd der bevolking te bepalen en te vergelijken, dateren reeds van enkele eeuwen her. Toch is de beginperiode van de berekening en definiëring van het nationale inkomen, welke pas kon aanvangen toen er voldoende betrouwbaar statistisch grondmateriaal ter beschikking kwam, eerst te stellen op de dertiger jaren en het begin van de veertiger jaren van onze eeuw. In deze tijd bestond er bij de statistici een vrij sterk variërende opvatting over de wijze, waarop de berekening moest geschieden. Deze diversiteit kon men niet alleen internationaal aantreffen; ook binnen de grenzen van één land — en Nederland was daarop geen uitzondering — stonden soms de opvattingen over de berekening en ook over de betekenis van het resultaat vrij ver van elkaar.

Niettemin zijn al deze pogingen uitingen van eenzelfde streven, voortvloeiend uit een gelijke behoefte: de volkshuishouding als één samenhangend geheel te behandelen en over een grootheid te beschikken, die over de toestand van die volkshuishouding in één getal een indruk zou kunnen geven. Er ontstond vraag naar „macro-economische statistieken”¹⁾.

In deze variëteit van methoden en opvattingen is in de laatste tijd enige verandering gekomen, vooral onder invloed van de werkzaamheden van de Statistische Commissie van de Verenigde Naties en het Statistisch Bureau van het Secretariaat van de Verenigde Naties, waaraan o.a. onze landgenoot *Derksen* is verbonden. In het Statistical Office is onder zijn leiding een uniforme definitie voor het nationale inkomen opgesteld, welke door alle landen kan worden gevolgd, vergezeld van een uitgebreid stel voorschriften over de wijze, waarop in twijfelgevallen bij de berekening gehandeld moet worden. Een en ander is neergelegd in de publicatie van de Verenigde Naties: „National Income Statistics in various Countries, 1938-1947”, waarin o.a. berekeningen van het nationale inkomen, waarbij afwijkende definities werden gevolgd, door middel van correcties aan de nieuwe definitie worden aangepast.

Deze voorstellen zijn thans ook in Nederland gevolgd in de zo juist verschenen publicatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek: „Het nationale inkomen van Nederland, 1921-1939”²⁾, terwijl ze eveneens bij de berekeningen voor de na-oorlogse jaren zijn toegepast.

Wellicht zijn enkele beschouwingen over het belang van de kennis van deze macro-economische grootheid op hun plaats. Hierbij zij vooropgesteld, dat niet alleen het nationale inkomen zelf, maar ook een aantal verwante grootheden en ook de samenstelling van het nationale inkomen van belang zijn.

Het eerste en voornaamste gebruik is dat als welvaarts-indicator. In één cijfer wordt een indruk gegeven van de productieve prestaties van een land, te vergelijken met die van andere landen, na omrekening in dezelfde munt-

¹⁾ Zie ook ons artikel: „De ontwikkeling van de macro-economische statistiek in Nederland” in „E.-S.B.” van 5 Januari 1949, blz. 11.

²⁾ No. 7 der Monografieën van de Nederlandse Conjunctuur. Utrecht 1948.

eenheid natuurlijk. Ook voor vergelijking van verschillende jaren voor eenzelfde land kan het dienen, ook hier, zoals vanzelf spreekt, na correctie voor verschillend prijspeil. Het reële binnengenoemde inkomen per hoofd der bevolking is een der bovengenoemde verwante grootheden, welke het meest als welvaartsindicator wordt gebruikt. In de genoemde publicatie van het C.B.S. wordt deze, voor Nederland voor een reeks van jaren gegeven. Zo bedroeg het reële nationale inkomen per hoofd van 1900-1910 74 pCt van dat van 1937-1939, van 1921-1925 93 pCt, van 1926-1930 105 pCt en van 1931-1935 weer 93 pCt van dat van 1937-1939. In 1946 en 1947 bedroegen de percentages resp. ca 88 en 94 van 1937-1939, ondanks de veel grotere werkloosheid in deze vooroorlogse jaren, terwijl aangenomen mag worden, dat in 1948 weer ongeveer het oude welvaartspeil was bereikt.

Een illustratie van het veld winnen van het nationale inkomen als maatstaf voor de draagkracht der volken is wel, dat de contributies voor het lidmaatschap van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties zijn vastgesteld naar rato van de nationale inkomens der deelnemende landen.

Een ander gebied van toepassing van gegevens over het nationale inkomen is het conjunctuuronderzoek en het geven van prognoses omtrent het economisch leven. Bij de statistische verificaties van conjunctuurtheorieën zijn deze gegevens onmisbaar, vooral sedert Keynes zijn theorie grotendeels op het gedrag van het inkomen en de besteding ervan concentreerde. Verder moeten als bij het nationale inkomen geïnteresseerde takken van wetenschap en praktijk de vraag- en marktanalyse worden genoemd; de econometrie heeft overigens ook in ander verband behoefte aan kennis van het nationaal product.

Bij de meting van het belang van de verschillende bedrijfstakken voor de welvaart kan het nationaal inkomen niet worden gemist. Het inkomen per hoofd in verschillende bedrijfstakken of in verschillende gebieden binnen een land volgt er bijv. uit. De onderlinge verhouding en de betekenis van de productiefactoren arbeid en kapitaal zijn er eveneens uit te berekenen. Men kan de samenstelling nagaan uit lonen en salarissen, werkgeversbijdragen aan verzekeringsfondsen, Indische pensioenen en verloftractementen, dividenden, tantièmes en rente van op lange termijn geplaatst kapitaal, netto-huren van woningen, nettopachten, reserveringen van N.V.'s, ondernemersinkomens en overige inkomens.

Verder zijn als voorbeelden van het gebruik van statistieken van het nationale inkomen te noemen internationale vergelijking van de oorlogsinspanning en van de gevolgen van de oorlogsverwoestingen voor de nationale huishoudingen.

Met opzet hebben wij deze beschouwingen niet doen aangaan met de definitie van nationaal inkomen, daar deze zonder kennis van de bijzonderheden niet zeer veelzeggend kan zijn. Zij luidt: het nationale inkomen is de nettowaarde van alle in een land gedurende een jaar voortgebrachte goederen en diensten, inclusief het netto-bedrag der uit het buitenland en de overzeese gebiedsdelen ontvangen inkomens. Deze definitie laat nog tal van vragen open. Binnen het raam ervan kan men n.l. vele transacties al of niet tot het nationale inkomen rekenen. *Derksen* noemt in de aangehaalde publicatie van de Verenigde Naties zeventien van dergelijke punten, waar men verschillende beslissingen kan nemen; hij doet t.a.v. elk dier punten een voorstel aangaande de behandeling ervan. Ook in de C.B.S.-publicatie worden alle bronnen van twijfel en misverstand aangegeven; voor de berekening van het nationale inkomen aangeduid; voor de berekening van Nederland worden de voorstellen van het rapport van de Verenigde Naties gevolgd.

Ter verduidelijking van het verband tussen enkele met het nationale inkomen samenhangende factoren geven wij het volgende schema:

Totala marktwaarde van, de geproduceerde goederen en diensten
— Onderlinge leveranties tussen bedrijfshuishoudingen
Bruto nationaal product (tegen marktwaarde)
— Afschrijvingen
Netto nationaal product (tegen marktwaarde)
— Indirecte belastingen
+ Subsidies aan het bedrijfsleven

Nationaal inkomen (tegen factorkosten)

Het netto nationaal product tegen marktwaarde wordt meestal gebruikt wanneer men de verdeling naar het verbruik wenst te specificeren. Daarvoor is n.l. de waarde der goederen en diensten in het ruilverkeer van meer betekenis.

Een ander begrip waarvan men zich wel bedient, is het zgn. geografische product. Voor bepaalde onderzoeken, bijv. voor vergelijking van de productiviteit van de Nederlandse volkshuishouding in de loop der jaren, wenst men alleen de netto-waarde van de in Nederland voortgebrachte goederen en diensten te kennen, exclusief de netto-inkomsten uit het buitenland. Dit noemt men het geografisch product.

Zijn de theoretische vragen bij de berekening van het nationale inkomen voor het grootste deel opgelost, de statistische problemen veroorzaken nog veel moeilijkheden. De oorzaak hiervan ligt in de onvolledigheid van het statistische materiaal, hetwelk de basis van de berekening moet vormen.

Deze berekening kan op twee onafhankelijke wijzen geschieden, n.l. door als basis te nemen de productiestatistieken e.d. en door voor de afzonderlijke bedrijfstakken de bijdrage tot het nationale inkomen vast te stellen, waaruit vervolgens het totaalcijfer kan worden berekend, of door uit te gaan van de inkomensstatistiek. Bij deze laatste methode geschiedt de berekening door optelling van de inkomens van „natuurlijke personen” en de „collectieve inkomens”, verminderd met de „overgedragen inkomens”. De eerste methode werd vroeger wel aangeduid als de „objectieve”, de tweede als de „subjectieve” methode. Naast deze beide methoden kan men nog afzonderlijke opstellingen maken van de verdeling van het nationaal inkomen naar de productiefactoren, welke ertoe hebben bijgedragen, en naar de bestedingen.

De gegevens over 1946 zijn door het C.B.S. in verkorte en voorlopige vorm gepubliceerd in Statistisch Bulletin No. 103 van 15 December 1948; uitvoerige toelichting van de berekening volgt binnenkort in een afzonderlijke publicatie. De voor 1946 en latere jaren gevolgde methode wijkt sterk af van de vroeger toegepaste, daar voor dit jaar een sluitend stelsel van Nationale Jaarrekeningen ter beschikking staat, waaruit het nationale inkomen gemakkelijk kan worden bepaald³⁾. Het resultaat is dan ook veel nauwkeuriger. Het aandeel van de lonen en de salarissen in het nationale inkomen is aanzienlijk gestegen: 47 pCt in 1938 en 58 pCt in 1946.

Tenslotte laten wij de verdeling naar bedrijfstakken in 1938 en 1946 volgen:

*Verdeling van het nationale inkomen naar bedrijfstakken*¹⁾.

	1938	1946
	× f 1.000 mln	× f 1.000 mln
Nijverheid	0,5	3,2
Landbouw	0,3	1,2
Visserij en jacht	0,0	0,1
Handel	0,6	1,1
Verkeer	0,5	0,9
Onderwijs	0,1	0,2
Overige bedrijven en beroepen	1,2	0,8
Exploitatie van onroerende goederen		0,6
Overheid	0,2	1,0
Buitenland	0,4	0,2
Nationaal inkomen	4,9	9,3

¹⁾ De cijfers zijn sterk afgerond; daardoor klopt de optelling voor 1938 niet.

²⁾ In een later artikel in dit blad hopen wij een bespreking aan deze Nationale Jaarrekeningen te kunnen wijden.

In één oogopslag ziet men hier de veranderingen in de structuur van het nationale inkomen: de relatieve stijging van het aandeel van de landbouw en van de Overheid, het achterblijven van de „overige bedrijven en de exploitatie van onroerende goederen” en de achteruitgang van het „buitenland”. De oorzaken kunnen zowel in de prijs sfeer (huurstop) als in de reële sfeer (uitbreiding overheidspersoneel) liggen.

H. RIJKEN VAN OLST.

VOORUITZICHTEN DER AMERIKAANSE CONJUNCTUUR.

Reeds eerder wijdde ik enige beschouwingen aan de ontwikkeling van de Amerikaanse volkshuishouding in 1948¹⁾. Dit keer wil ik nagaan, welke perspectieven de tegenwoordige toestand voor 1949 opent, om daarna in te gaan op de vooruitzichten voor een stabiele ontwikkeling van de Amerikaanse economie op iets langere termijn.

De verwachtingen voor 1949.

Uit het vorige artikel, waarvoor een groot deel van het materiaal ontleend was aan het Januari-rapport van de presidentiële „Council of Economic Advisers”, bleek, dat de ontwikkeling in 1948 werd gekenmerkt door de volgende verschijnselen:

1. Een 3 pCt stijging van de totale productie, een als geheel gezien voortduren van de „full employment,” en een langzaam aan afvlakken van de prijsstijging, speciaal in de sector der consumptiegoederen, waar in de tweede helft van het jaar zelfs prijsdalingen voorkwamen;
2. Een zeer hoog peil van investeringen, gevoed door ruime winsten, dat echter in de tweede helft van het jaar de neiging had af te vlakken, naarmate in vele industrieën de capaciteit en voorraden het gewone na-oorlogse peil begonnen te naderen en de bouwactiviteit een inzinking begon te vertonen als gevolg van te hoge prijzen;
3. Het voortduren van een groot exportoverschot, ook al was dat belangrijk kleiner dan in het voorgaande jaar;
4. Een, vooral in het tweede halfjaar belangrijke, daling in het budgetsurplus als gevolg van grotere uitgaven (o.a. voor defensie) en verlagingen in de inkomstenbelasting;
5. Een ondanks grote consumenteninkomens slechts geringe toeneming van de consumptie tengevolge van prijsstijging en een geringe toeneming van de spaar-neiging.

Welke verwachtingen kan men voor 1949 koesteren? Het bovengenoemde rapport is zeer voorzichtig in zijn voorspellingen. Het lijkt mij echter niet te boud er het volgende van te zeggen:

Een verdere stijging van de productie in 1949 met 3 à 4 pCt (\$ 8 à 10 milliard in de tegenwoordige prijzen) lijkt mogelijk. In de industrie is sinds de oorlog rond \$ 50 mrd bruto geïnvesteerd en een verdere stijging van de productiviteit is waarschijnlijk. De toevloed van nieuwe arbeidskrachten aan het bedrijfsleven zal, ook als rekening wordt gehouden met de grotere behoeften voor de defensie, in 1949 groter zijn dan normaal tengevolge van het beschikbaar komen van vele veteranen, die hun opleiding voltooid zullen hebben. Wat de landbouw betreft, is in het algemeen het bezaaide areaal ongeveer gelijk aan dit van 1948 en is een belangrijke stijging van de veeteeltproductie te verwachten. Op grond van de ontwikkeling in 1948 lijkt het waarschijnlijk, dat het investeringspeil in 1949 ietwat

¹⁾ Zie: „De conjunctuur in de Verenigde Staten” in „E.-S.B.” van 19 Januari 1949.

lager zal zijn dan in 1948. Ofschoon grote sectoren van het bedrijfsleven hun na-oorlogse investeringsbehoefte langzamerhand hebben bevredigd, blijven er nog grote delen van het bedrijfsleven over, waar dit niet het geval is. De petroleumindustrie, de chemische en metallurgische industrie, de electriciteitsbedrijven en de transportindustrieën hebben nog grote uitbreidingen op het programma staan, en waar deze takken van bedrijvigheid, die nog bezig zijn schaarste te overwinnen, in het algemeen op verdere grote winsten zullen kunnen blijven rekenen, is voor 1949 een grote daling in de totale investeringsactiviteit niet te verwachten. Bovendien ziet het er naar uit, dat ook de terugval in de bouwactiviteit, die in de tweede helft van 1948 plaatsvond, geen grote afmetingen zal aannemen, waar op enige kostendaling gerekend kan worden en de aanneming van een gesubsidieerd huizenbouwprogramma door het Congres waarschijnlijk is.

De hulpverlening aan het buitenland lijkt op ongeveer het peil van 1948 te zullen worden gehandhaafd, maar de totale uitgaven van centrale en lokale Overheid zullen waarschijnlijk in belangrijke mate stijgen. De tabel geeft een overzicht van de te verwachten kasuitgaven van de centrale Overheid in 1949, gebaseerd op het in begin Januari aan het Congress voorgelegde budget, met ter vergelijking de kasuitgaven in 1947 en de eerste en tweede helft van 1948.

Kasuitgaven van de Federale Overheid.
(in milliarden dollars)

Overheidsfuncties:	1947	1948		1949 *)
		Eerste halfjaar ¹⁾	Tweede halfjaar ²⁾	
Nationale defensie	12,7	11,1	11,2	13,2
Buitenl. betrekkingen en hulpverlening aan het buitenland	7,6	5,2	6,1	8,0
Veteranenvoorzieningen ..	6,8	7,0	6,9	8,2
Sociale voorzieningen	2,1	2,2	2,5	3,2 ⁴⁾
Landbouwsteun en ontwikkeling van agrarische hulpbronnen	1,0	0,4	2,3	1,5
Rente op de overheids-schuld	3,8	3,9	3,9	4,0
Andere functies	4,4	5,5	6,4	6,6
Correcties	+ 0,2	- 0,2	- 0,6	- 0,4
Totale kasuitgaven	38,6	35,1	38,7	44,3

¹⁾ Op jaarbasis na uitschakeling van seizoensinvloeden.

²⁾ Op jaarbasis na uitschakeling van seizoensinvloeden; voorlopige cijfers.

³⁾ Schatting gebaseerd op het budget.

⁴⁾ Incl. \$ 0,4 milliard ingevolge voorgestelde uitbreiding der ouderdomsverzekering.

Ondanks de in het federale budget voor 1949/1950 voorziene belastingverhoging (die bovendien pas 1 Juli 1949 zal ingaan) is het waarschijnlijk, dat het totale overschot op het budget van federale en lokale Overheid voor het gehele jaar 1949 van een jaarpeil van \$ 12,0 mrd in het eerste en \$ 2,8 mrd in het tweede halfjaar 1948 nog iets verder zal teruglopen. Zulks temeer, daar ook de uitgaven van de lokale Overheid meer zullen stijgen dan de inkomsten en in het federale budget nog geen uitgaven van de bewapening van West-Europese landen voorzien zijn.

Het bovenstaande samenvattend blijkt, dat in 1949 het investeringspeil enigszins zal teruglopen, het peil van de hulpverlening aan het buitenland ongeveer gelijk zal blijven, en dat de Overheid een groter deel van het nationaal product voor zich zal gaan opeisen. Dit betekent, dat er in 1949 nog relatief sterke vraagfactoren zullen blijven werken. Zelfs bij een 3 à 4 pCt groter nationaal product en een iets grotere spaarneiging bij het publiek maakt dit een algemene depressie in 1949 zeer onwaarschijnlijk. Of er in 1949 van netto-inflatie of -deflatie sprake zal zijn, is moeilijk te zeggen en hangt af van de exacte omvang van de bestedingsplannen der verschillende economische groepen en van het antwoord op de vraag, op welke delen van het

nationaal product ze zijn gericht en in hoeverre de beschikbare middelen aan de vraag kunnen worden aangepast. Het is waarschijnlijk, dat 1949 in bepaalde sectoren een prijsdaling te zien zal geven, terwijl in andere sectoren nog verdere prijsstijgingen zullen optreden. Dat zou de voortzetting betekenen van een tendentie, die reeds in 1948 te zien is geweest, toen de prijzen van voedingsmiddelen, bepaalde duurzame consumptiegoederen (zoals radio's, wasmachines, maar niet: auto's) en textiel in de tweede helft van het jaar daalden en de prijzen van investeringsgoederen in het algemeen en van een aantal andere, tegenover de vraag nog schaarse goederen, zoals staal, lood en aluminium, nog geen neiging tot dalen, maar eerder tot stijgen vertoonden. Voor 1949 maakt de grotere productie een verdere prijsdaling van voedingsmiddelen (vlees, zuivelproducten), en van een aantal duurzame en niet-duurzame consumptiegoederen waarschijnlijk, terwijl de vergroting van de defensieprogramma's en het feit, dat de buitenlandse hulp voor een groter deel uit investeringsgoederen zal bestaan, doet veronderstellen, dat de prijzen in de sector van de investeringsgoederen en metalen hoog zullen blijven en mogelijk nog verder zullen stijgen.

Voor de consument zal dit alles een verhoging van zijn reële inkomen kunnen betekenen, mits het prijsmechanisme zodanig werkt, dat de producenten, die voor een afnemende koopkrachtige vraag werken, ook inderdaad hun prijzen verlagen en niet hun productie beperken en mits de vakverenigingen een zekere matiging betrachten, in die zin, dat looneisen, die tot directe prijsverhogingen of — erger nog — tot een beperking der productie aanleiding geven, achterwege blijven. Worden deze voorwaarden niet vervuld, dan kan de tegenwoordige toestand tot partiële depressies leiden, ook al zijn er, in tegenstelling tot de dertiger jaren, thans in de vorm van werkloosheidsuitkeringen, overheidslandbouwprijsgaranties e.d., „built-in flexibilities" die een verder voortgaan van de inkomensdaling, zeker bij de tegenwoordige investeringsactiviteit en overheidsuitgaven, onwaarschijnlijk maken. Het is een bewijs van het onbevooroordeelde karakter van het rapport van President Truman's „Council of Economic Advisers", dat niet alleen het bedrijfsleven, maar ook de vakverenigingen wijst op hun grote verantwoordelijkheid in dezen: „With the balance between inflation and deflation more closely drawn than it was a year ago a restrained wage policy is now even more urgent in the interest of labor as well as management 2)".

Vooruitzichten voor een stabiele ontwikkeling op langere termijn.

In een laatste hoofdstuk, getiteld „Basic objectives of balanced economic growth" geeft het meergenoemde rapport belangwekkende beschouwingen over de bij een voortduren van de vrede-toestand in de eerstvolgende jaren te verwachten ontwikkelingen in de Amerikaanse volkshuishouding en de voorwaarden, waaraan zal moeten worden voldaan, willen die verwachtingen verwezenlijkt worden. Dit hoofdstuk, waaruit een aantal van de belangrijkste punten hieronder worden weergegeven en dat bedoeld is „as an attempt to integrate governmental and private thinking in a way that is essential for making rational decisions", is mede bijzonder interessant als pendant van de „long-term"-plannen der Europese landen, zij het dat het veel minder cijfers bevat.

Productie. Een jaarlijkse stijging der productie met ongeveer 3 pCt wordt mogelijk geacht bij een jaarlijkse toename van 1 pCt in de arbeidende bevolking over de komende 10 jaar, een stijging van 2½ pCt in de productiviteit per manuur en een geringe, maar voortdurende, verkorting der werktijd per man. Onder de invloed van een enorme defensievraag tijdens de oorlog en van grote inhaalinvesteringen, inhaalconsumptie en exporten na de oorlog is de industriële productie thans gegroeid tot bijna het

dubbele van de jaren 1935/1939. Deze groei is abnormaal groot geweest in vergelijking tot de totale productie en zal in de nabije toekomst sterk verminderen, doordat de investeringen en de vraag naar duurzame consumptiegoederen tot een normaal peil zullen terugkeren en een verdere verhoging in het consumptiepeil zich relatief meer op diensten zal gaan richten.

De landbouwproductie is thans eveneens belangrijk groter dan in 1935/1939. Behalve in exporten, die drie of vier keer zo groot zijn, voorziet ze thans in een 12 pCt hogere consumptie per hoofd van voedingsmiddelen. In de eerstkomende jaren zal de exportvraag verminderen maar zal er plaats zijn voor verdere verbeteringen, die de voeding van velen, wier standaard, vooral qua samenstelling, nog verbetering behoeft, en voor uitbreiding van de productie van niet-voedingsgewassen. Een stijging in de agrarische productie met 1 à 1½ pCt per jaar mag als doel worden gezien en zal, door productiviteitsverhoging (verdere mechanisatie, betere gewassen en betere voeder- en fokmethoden), bereikbaar zijn met een langzaam verminderende agrarische arbeidsbevolking.

Een zeer sterke uitbreiding kan worden verwacht in de energieproductie als gevolg van het steeds groter gebruik van lichte metalen en andere producten der electro-metallurgische en -chemische industrie, van de steeds verder voortschrijdende mechanisatie en van de snelle stijging van de vraag naar electriciteit op het platteland bij hogere inkomens.

Investeringen. Een vergelijking van de stijging in de Federal Reserve-index der industriële productie (exclusief mijnbouw) in de perioden tussen 1919, 1929, 1941 en 1948 (alle jaren van grote activiteit) en de, in prijzen van 1947 omgerekende, nieuwe investeringen in die perioden, leert dat gemiddeld voor 1 punt stijging in de index (die nu op ongeveer 200 staat; 1935/1939 = 100) een investering van even onder de \$ 1 mrd nodig is. Deze berekening leidt tot de conclusie, dat in 1948 het investeringspeil in de industrie hoger was dan met de veronderstelde groei van de industriële productie op langere termijn in overeenstemming zou zijn. In verband met de te verwachten grote vraag naar energie zullen in de toekomst de jaarlijkse investeringen in de energieproducerende bedrijfstakken in het algemeen groter moeten zijn dan in 1948. Dit geldt in sterke mate voor elektrische centrales, waar een jaarlijkse uitbreiding van de capaciteit met 6 mln KW (\$ 2½ à 3 mrd bij de heersende prijzen) kan worden verwacht; verder ook voor de steenkool- en petroleumproductie, al is in deze laatste industrie in 1948 reeds enorm geïnvesteerd. Grote investeringen zullen in de niet al te verre toekomst nodig worden als gevolg van de geleidelijke uitputting van de Mesabi-ijzerertsminen, die zal moeten leiden tot het in gebruik nemen van nieuwe vindplaatsen van hoogwaardige ertsen (o.a. in Labrador) met de daaraan verbonden enorme investeringen in transportinstallaties, of tot de verwerking van minder rijke ertsen, die eveneens grote investeringen nodig zou maken. De jaarlijkse investeringen van spoorwegen zullen zich bij de onder de druk der concurrentie noodzakelijke verdere modernisering van het bedrijf (dieseltractie, zwaarder materiaal, grotere snelheden) in de toekomst op een nog iets hoger peil dan in 1948 bewegen. Enorme investeringen (bruto \$ 4 mrd per jaar) zullen nodig zijn om het wegenstelsel evenwichtig te doen groeien met de algemene productiestijging. In 1949 zal nog niet de helft van dit bedrag aan modernisering, uitbreiding en onderhoud worden uitgegeven. De hier later in te halen achterstand vormt een belangrijke „conjunctuurreserve". In de landbouw, waar het gebruik van landbouwmachines in de periode 1940-1948 verdubbelde, zal de mechanisatie in langzamer tempo verdere voortgang vinden. Daarnaast zullen echter nieuwe investeringen, in de vorm van uitbreiding van de veestapel, conservatie, irrigatie en drainering noodzakelijk zijn, de laatste grotere delen van overheidswege te ondernemen.

*) „The Economic Report of the President", blz. 45.

De bouwindustrie zal zich moeten voorbereiden op de, deels gesubsidieerde, bouw van 1 miljoen woningen per jaar, een totaal, dat in 1948 reeds is bereikt en dat in verhouding tot de totale bevolking gelijk staat met meer dan 65.000 woningen per jaar voor Nederland. Daarbij zal het essentieel zijn de bouwkosten geleidelijk terug te brengen. Een bewijs voor de achterlijkheid van de bouwindustrie in vergelijking tot vrijwel alle andere productieprocessen is het feit, dat het aantal uren, dat de gemiddelde arbeider moet werken om een huis van vergelijkbare hoedanigheid te betalen, thans ongeveer 40 pCt meer bedraagt dan in de periode 1925/1929. De bouwactiviteit zal verder in de nabije toekomst meer dan tot nu toe moeten worden gericht op het bouwen van scholen, andere publieke gebouwen, winkels en kantoorruimte. De woningbouw is tot nu toe voorgegaan.

Consumptie. Het belangrijkste doel van een harmonische ontwikkeling van het economisch leven moet zijn de stijging van de consumptie met ongeveer 4 pCt per jaar, oftewel ongeveer 3 pCt per hoofd. In 1948 vloeide 70 pCt van het bruto-nationaal product toe aan consumenten. In 1929 en 1939 was het percentage respectievelijk 76 en 75. De bruto-investeringen van het bedrijfsleven bedroegen iets meer dan 15 pCt van het nationaal product in 1948, welk cijfer in de toekomst tot 11 à 12 pCt zal teruglopen. Met een langzaam dalen van het beroep, dat buitenlandse hulpverlening en defensie in een tijd van duurzame vrede op het nationaal product zullen doen, is het, ondanks een vermoedelijke stijging in andere materiële overheidsuitgaven, mogelijk en wenselijk de consumptie in de eerstvolgende jaren te doen stijgen tot minstens 75 pCt van het nationaal product. Een deel van die stijging in de consumptie zal plaatsvinden in de vorm van betere voeding, kleding en in een grotere consumptie van duurzame consumptiegoederen, waaronder woningen. Een groot deel echter ook in de vorm van grotere consumptie van diensten, zoals medische verzorging, onderwijs, vacantiereizen etc. Het grote probleem van de niet al te verre toekomst zal zijn, hoe het reële inkomen der consumenten omhoog te brengen en tegelijkertijd te verhinderen, dat de besparingen, die de consumenten uit hogere inkomens wensen te doen, niet groter zijn dan wat op de duur voor investering nodig is.

Het gevaar, dat de effectieve vraag van publiek en bedrijfsleven op de duur te kort schiet om de maximaal mogelijke productie te verzekeren, is ongetwijfeld minder groot dan op het eind der twintiger jaren. Het bedrijfsleven is voorzichtiger, vooral in zijn voorraadpolitiek. De „built-in flexibilities” van thans (werkloosheidsverzekering, veteranenvoorziening, landbouwprijssubsidies) waren er destijds nog niet. De grotere overheidsuitgaven vormen in veel sterkere mate dan tevoren een kussen bij een daling in het totale inkomen. Het credietapparaat is gezonder en soepeler. De inkomensverdeling tenslotte is door de progressieve belastingen, ondanks de inflatie, gelijkmatiger dan voor de oorlog.

Of deze gunstige omstandigheden echter op zichzelf in staat zullen zijn de nodige aanpassing zonder noemenswaardige schokken te doen verlopen, moet worden betwijfeld. Het gevaar blijft, dat dalende prijzen tot een cumulatieve daling van vraag, productie en inkomen leiden, al zou die daling waarschijnlijk minder hevig zijn dan vroeger. In eerste instantie zal de verhoging der consumptie via een aanpassing van lonen en prijzen moeten geschieden, maar het is moeilijk om het punt aan te geven, tot hetwelk prijsverlagingen de koopkracht van consumenten vergroten en waarbij ze het vertrouwen van het bedrijfsleven schokken en tot productiedalingen leiden. Ook loonstijgingen werken slechts gunstig totdat ze het punt bereiken, waarop ze via hogere kosten tot productiebeperking leiden. Het marktmechanisme werkt hier, ook om andere redenen, slechts zeer onvolmaakt en het rapport, dat hier weergegeven wordt, beveelt dan ook een doelbewuste overheids-politiek aan.

Allereerst dient het belastingstelsel meer aan het doel van vergroting der consumptie dienstbaar te worden gemaakt zonder echter de ondernemingszin te beknotten. Daarnaast wordt een verhoging van de minimum-loonvloer en een uitbreiding van werkloosheids-, ziekte- en ouderdomsverzekering aanbevolen; de laatsten voor het ogenblik grotendeels te financieren met directe bijdragen, maar later voor een veel groter deel uit de algemene middelen. Daarenboven dient de Overheid klaar te staan zo nodig de effectieve vraag direct te steunen door overheidsuitgaven voor wegen, scholen, woningen, medische verzorging en conservatie van natuurlijke hulpbronnen, waarbij conjunctuurstabilisatie met de bevordering van een harmonische groei van het productie-apparaat hand in hand kan gaan.

Belangrijk en tot op zekere hoogte karakteristiek voor het tegenwoordige denken van verantwoordelijke Amerikaanse kringen is tenslotte de paragraaf, die het rapport wijdt aan de internationale economische betrekkingen. Hier wordt betoogd, dat beschermende rechten voor bepaalde bedrijfstakken een „hangover from a period of fear for inadequate markets and employment opportunities” zijn. Ze dienen op dezelfde wijze te worden gemodificeerd als de landbouwprijssubsidies: de steun dient slechts te worden verleend in tijden, waarin de binnenlandse vraag tekort schiet, en dient zodanig te zijn, dat ze aanspoort tot aanwending van de door die bedrijfstakken gebruikte middelen voor producten, die op de wereldmarkt kunnen concurreren.

Washington D.C.

A. PFEIFER.

INGEZONDEN STUK.

DE LANDBOUW ALS GRONDSTOFFENLEVERANCIER ONZER INDUSTRIE.

De heer N. H. Blink te 's-Gravenhage schrijft ons:

In het nummer van 22 December 1948 geven Mr P. A. Blaisse en Prof. Dr J. Tinbergen een duidelijk overzicht van het economische programma van Benelux voor 1952/'53, dat door deze landen als deelgenoten van de organisatie voor Europese economische samenwerking is opgemaakt.

Na te hebben gewezen op de algemeen economische grondslagen, waarop dit programma is opgebouwd, geven de schrijvers een samenvatting van de zgn. „Plans of action” voor het bedrijfsleven der Benelux-landen.

De plannen tot verdere intensivering van de landbouwproductie worden geschetst, waarna de industriële ontwikkeling, welke — zoals wordt opgemerkt — „een belangrijke bijdrage ter bereiking van de levensvatbaarheid van de economieën der Benelux-landen” zal moeten leveren, wordt behandeld. In het bijzonder wat Nederland betreft, wordt erop gewezen, dat dit een „grondstof-arm” land is. De grondstoffen, welke uit eigen bodem worden verkregen, blijven volgens dit artikel beperkt tot steenkool, zout en aardolie, terwijl de industrie verder „in haar grondstoffenbehoefte van den beginne af gedeeltelijk op de grondstoffeninvoer uit de eigen overzeese gebiedsdelen” aangewezen is geweest, waarbij als voorbeelden rubber en copra worden genoemd. Daarnaast wordt als vetbron thans ook de traanproductie der walvisvaart vermeld. Hiermede zijn dan, voor zover uit het aangehaalde artikel blijkt, de eigen grondstoffenbronnen onzer Nederlandse industrie uitgeput.

Wij vragen ons echter af, of op deze wijze inderdaad een inzicht is verkregen in de belangrijkste bronnen, waaruit de Nederlandse industrie kan en moet putten en of niet een zeer belangrijke bron over het hoofd is gezien. Moeten naast de overzeese agrarische grondstoffen niet evenzeer — zo niet op de eerste plaats — de agrarische grondstoffen worden genoemd, die de Nederlandse bodem aan onze industrie ter beschikking stelt? Zonder naar volledigheid te streven, zij terloops de aandacht gevestigd op de volgende grondstoffen, welke onze landbouw aan de industrie levert:

Melk: zuivel- en melkproductenindustrie.
 Vlees: exportslachterij en vleeswarenindustrie.
 Groenten en fruit: jam-, conserven- en vruchtensappen-
 industrie.
 Suikerbieten: beetwortelsuikerindustrie. De verkregen
 suiker is grondstof voor de suikerwarenindustrie, de
 melasse voor de spiritusindustrie.
 Aardappelen: aardappelmeelindustrie. Het aardappelmeel
 is grondstof voor de fabricage van dextrine, en alle-
 andre preteermiddelen enz.
 Stro: strocarton-, strocellulose- en bouwplatenindustrie.
 Vlas: vlasindustrie.

Alle bovengenoemde industrieën verwerken uitsluitend
 of overwegend grondstoffen, die door de Nederlandse
 bodem worden voortgebracht, hetgeen in mindere mate
 het geval is met de belangrijke groep in industrieën,
 welke granen en oliehoudende zaden verwerken, hoewel
 deze naast overwegend geïmporteerde grondstoffen toch
 ook een niet te verwaarlozen hoeveelheid grondstoffen
 van eigen bodem verwerken.

Zo bedroeg het aandeel van het in ons land verbouwde
 graan in de totale hoeveelheid graan, die door alle graan-
 verwerkende industrieën in het oogstjaar 1947-1948 werd
 verwerkt, bijna 30 pCt, waarbij het graan, dat op de be-
 drijven der verbouwers als veevoeder is gebleven, buiten
 beschouwing is gelaten, terwijl de inlandse oogst 1948 aan
 oliezaad een hoeveelheid vet heeft opgeleverd, overeen-
 komende met ca driekwart van de jaarlijkse traanproductie
 onzer walvisvaart.

Wanneer wij onze blik van het land en zijn agrarische
 producten afwenden en naar het water richten, blijkt ook
 dit element zijn bijdrage aan industriegrondstoffen te
 leveren. De Nederlandse visserij doet hier te lande een
 groeiende visconserveindustrie van bestaan, welke ge-
 zegene van de fabricatie van vismeel.

De bovengenoemde voorbeelden kunnen nog met vele
 andere worden uitgebreid.

Het leek mij gewenst, nog eens enig licht te werpen op
 het nauwe verband, dat bestaat tussen onze agrarische
 en visserijproductie en de Nederlandse industrie. Over dit
 verband zou zeker nog veel meer zijn te zeggen, hetgeen
 ons echter thans te ver zou voeren. Verwerking van grond-
 stoffen van eigen bodem levert bepaalde voordelen op
 boven verwerking van grondstoffen, welke van elders
 moeten worden betrokken, waarmede allerminst is gezegd,
 dat de betekenis der industrieën, die geïmporteerde grond-
 stoffen verwerken, voor de Nederlandse economie van min-
 der belang zou zijn.

De Nederlandse agrarische industrie is zeker nog niet
 aan het einde van haar ontwikkeling. Er bestaan verdere
 mogelijkheden (bijv. op het gebied van het fabriekmatig
 drogen van gras en andere ruwvoerders), waaraan bij het
 streven naar industrialisatie bijzondere aandacht dient
 te worden geschonken.

Naschrift.

Uiteraard zijn wij het geheel eens met de heer Blink,
 dat de landbouw een aantal belangrijke grondstoffen voor
 de Nederlandse industrie levert. Deze worden echter ten
 dele verkregen met behulp van ingevoerde kunstmest-
 stoffen en veevoerders; in deze mate zijn zij dus weer ge-
 aan Nederland onder alle omstandigheden ter beschikking
 staande grondstoffen.

's-Gravenhage.

P. A. BLAISSE.
 J. TINBERGEN.

AANTEKENINGEN.

DE WESTEUROPESE TEXTIELPLANNEN.

De O.E.E.C. heeft, na bestudering van de „long-term”
 programma's der Marshall-landen, critiek uitgeoefend op
 de plannen, welke bestaan t.a.v. de textielindustrie.
 Deze critiek is, aldus „The Financial Times” van 24 Janu-
 ari jl., in een drietal hoofdpunten samen te vatten.

In de eerste plaats is de voorgestelde invoer van textiel-
 grondstoffen irreeël, daar deze in sommige gevallen, o.a. voor
 wol, is gebaseerd op een overschatting van de bestaande
 voorraden. Voorts zou de invoer van andere grondstoffen,
 v.w.o. katoen, grote dollaruitgaven met zich brengen,
 daar een groot deel van de benodigde ruwe katoen wordt
 geleverd door het Westelijk halfrond en derhalve in dollars
 of in goud moet worden betaald. Aan de andere kant is
 een groot deel der export bestemd voor verkoop naar de
 overige Marshall-landen, hetgeen, met het oog op aan-
 vulling der voorraden, convertabiliteit der valuta's in
 dollars impliceert, tenzij de afnemers in staat en bereid
 zijn in dollars of equivalente betaalmiddelen te betalen.

De bovengenoemde export en import van textiel-
 goederen van de Marshall-landen onderling vormt het
 tweede punt van critiek van de zijde der O.E.E.C. De
 deelnemende landen schijnen nl. te optimistisch te zijn
 geweest in hun schattingen van het afzetgebied. Welis-
 waar is niet in details geanalyseerd waar de schattingen
 foutief zijn, maar de totale waarde der textielproducten,
 welke alle landen tezamen verwachten aan elkaar te kunnen
 verkopen is aanmerkelijk groter dan die der producten,
 welke zij van plan zijn van elkaar te kopen. Dit punt
 van critiek betreft o.a. België. Dit land verwacht nl. in 1952
 een actief handelsbalanssaldo met de overige Marshall-
 landen te hebben van \$ 300 mln, een bedrag, dat moet
 worden besteed om het geschatte deficit met het Weste-
 lijk halfrond, ten bedrage van \$ 346 mln, grotendeels te
 dekken. De voorgestelde uitvoerverhoging naar de andere
 Europese landen met \$ 200 mln voor het tweede Marshall-
 jaar berust voor \$ 132 mln op een uitbreiding der textiel-
 goederenuitvoer. Hiervoor is echter een toeneming der
 Belgische dollaruitgaven voor de ruwe katoen met $\frac{1}{3}$ nood-
 zakelijke, terwijl voorts voor de volgende jaren belangrijke
 dollartoewijzing vereist zijn voor aankoop van Amerika-
 kaanse machines voor de textielindustrie. De O.E.E.C.
 betwijfelt ten eerste, gezien de uitbreidingsplannen voor
 deze industrie in andere landen, of de Europese markt
 voor de Belgische textielindustrie gunstig zal worden en
 acht het raadzaam deze uitgangspunten in overweging
 te nemen, te meer, daar het uitvoerprogramma van de geza-
 menlijke Benelux-landen voor 1948/49 moeilijk zal kunnen
 worden gerealiseerd. De Belgische industrie, waarop het
 textielprogramma voor Benelux in feite berust, heeft
 momenteel nl. te kampen met een achteruitgang, welke
 vnl. wordt veroorzaakt door inkrimping van de export.
 De Belgen echter zijn van mening, dat de huidige moei-
 lijkheden enkel en alleen moeten worden toegeschreven
 aan valutaproblemen, welke een tendentie tot opotting
 van Belgische valuta in het leven hebben geroepen. België
 verwacht dan ook, dat na afloop der financiële moeilijk-
 heden de uitbreiding der textielindustrie weer ongestoord
 zal voortgaan en beraamt op grond daarvan voor het ge-
 meenschappelijk vierjarenplan der Benelux-landen een
 toeneming der uitvoer met 20 tot 25 pCt van die van
 1948/49. Het is echter, aldus „The Financial Times”,
 nauwelijks aan te nemen, dat de overige Europese landen
 zich dan niet meer tegen de import van niet-essentiële
 Belgische goederen zullen verzetten, daar zij toch zullen
 trachten hun bestaande handelsbalansdeficit met België
 te verminderen.

Met betrekking tot de Britse export van textielpro-
 ducten naar West-Europa geldt hetzelfde, hoewel in mindere
 mate, daar deze voor 1949/50 slechts 10 pCt, of \$ 149
 mln, van de totale textieluitvoer zou bedragen. Een
 vermindering van deze uitvoer naar sommige Europese
 landen zou geen merkbaar invloed op de Britse textiel-
 industrie uitoefenen. In de „long run” is het evenwel
 mogelijk, dat de Britse exporteurs het hoofd zullen
 moeten bieden aan scherpe concurrentie van Europese
 exporteurs, m.n. uit Italië, op buiten Europa gelegen
 markten. Italië heeft nl. de Belgische les ter harte genomen
 en baseert zijn plan op een sterke stijging der verkopen op

niet-Europese markten, daar het terecht verwacht, dat de uitvoer naar de Marshall-landen, met het oog op de nationale programma's aldaar, in de toekomst tot beneden die voor 1948/49 zal dalen.

Het derde punt van critiek betreft de irrationele expansie der textielindustrie en de overproductie van textielgoederen, welke uit bovengenoemde foutieve schattingen zouden voortvloeien. Ieder land had zich, volgens Hoffman, moeten toeleggen op de productie van die goederen, waartoe het het meest geschikt is, daar slechts dan een algemene stijging der Europese productiviteit mogelijk is.

De O.E.E.C. zal nu moeten trachten het in werking treden dezer investeringsprogramma's te voorkomen. Dit is ten dele reeds gebeurd door vermindering der invoer van machines uit het dollargebied. Een groot deel van de machines voor de textielindustrie is evenwel in niet-dollarlanden binnen Europa besteld. Vandaar, dat door alle Marshall-landen tezamen een krachtige poging zal moeten worden aangewend om deze uitbreidingsplannen van de textielindustrie te beperken tot het niveau, overeenkomend met wereldvraag en -aanbod.

INDUSTRIEEL HERSTEL IN RUSLAND.

Het derde jaar van het Russische na-oorlogse vijfjarenplan is thans verstreken. Het is derhalve stellig de moeite waard kennis te nemen van de vorderingen, welke de Russische industrie op haar weg naar herstel heeft gemaakt. Gelegenheid hiertoe biedt een artikelenreeks over Rusland van een speciale correspondent van „The Economist”¹⁾. Het onderstaande is hieraan ontleend.

De industriële productie.

De industriële productie van Rusland heeft na de oorlog, vergeleken met 1940, het volgende beloop gehad:

Indices van de bruto industriële productie.

	1940	1945	1946	1947	1948	Raming 1950
Productie in geheel Rusland	100	58	76	92	118	148
Productie in de westelijke provincies, eertijds door Duitsland bezet	100	—	40	53	75	115

Ofschoon officieel geen na-oorlogse werkloosheid bestond, blijkt uit de lage productiecijfers, dat er een aanzienlijke „hidden unemployment” aanwezig was. Vooral in de tijdens de oorlog bezette gebieden steeg de industriële productie langzaam; eind 1947 bedroeg zij nog slechts de helft van vóór de oorlog. Geconstateerd moet worden, dat de voortgang van het industrieel herstel de laatste 18 maanden zodanig is geweest, dat thans de productie-index voor geheel Rusland 18 pCt boven die van vóór de oorlog ligt. De productie in de westelijke provincies ligt thans op ongeveer $\frac{3}{4}$ van vóór de oorlog.

Sedert de oorlog heeft de toeneming van de productie van grondstoffen, met uitzondering van cement en hout, 40 tot 50 pCt bedragen. Dit betekent een achterstand op de stijging van de algemene productie-index, die, vergeleken met 1945, op 200 staat. Deze discrepantie is karakteristiek voor de Russische economie: het geeft het streven van de Russen weer om grote industriële resultaten te bereiken op een relatief kleine grondstoffenbasis. Een chronisch tekort aan staal en brandstof voor de consumptiemiddelenindustrie is het resultaat. De toeneming der grondstoffenproductie met ca 50 pCt schijnt inmiddels niet overdreven, gezien het feit, dat een groot deel van de installaties ter vervaardiging van grondstoffen in de eertijds bezette gebieden is gevestigd en gezien de voortgaande industrialisatie van het Oosten.

¹⁾ Gepubliceerd in de nummers van 11, 18 en 25 December 1948 en 29 Januari 1949.

Productie van grondstoffen.

	1945	1946	1947	1948
Ruw ijzer	100	112	128	150
Gietstaal	100	109	119	149
Gewalst staal	100	113	130	164
Steenkool	100	110	123	140
Olie	100	112	133	145
Electriciteit	100	110	126	145
Cement	100	185	259	339
Hout	100	106	133	176

Voor enkele grondstoffen kon een schatting worden gemaakt van de productie in absolute cijfers (waarschijnlijk eerder lager dan hoger dan de werkelijke productie):

	(in mln tonnen)	1945	1948	Raming 1950
Ruw ijzer	„	7 à 8	11 à 12	19,5
Staal	„	12	18	25,4
Steenkool	„	120	170	250
Olie	„	15 à 16	22 à 24	35
Electriciteit	(in mrd kWh)	40	60	82

Tussen de huidige productie en de taakstelling voor 1950 is nog een groot verschil. Het zou echter voorbarig zijn reeds thans te concluderen, dat het vijfjarenplan niet aan de verwachtingen zal voldoen, daar tal van nieuwe installaties binnen korte tijd zijn voltooid en het hunne er toe zullen bijdragen de raming voor 1950 te verwezenlijken. In Rusland inmiddels houdt men zich zelfs ernstig met de vraag bezig, of het — gezien de grote toeneming van de productie in het laatste kwartaal van 1948 — niet mogelijk is reeds aan het eind van 1949 de taakstelling voor 1950 te bereiken. De gestelde taak voor petroleum zal echter zeer waarschijnlijk niet worden gehaald.

Onderstaand staatje geeft de indexcijfers voor enkele belangrijke posten van de machinebouw en de chemische industrie:

Machinebouw en chemische industrie.

	1945	1946	1947	1948
tractoren	100	172	359	730
Agrarische werktuigen	—	100	206	394
Vrachtauto's	100	138	180	257
Electricische motoren:				
van minder dan 100 kw.	100	169	257	385
van meer dan 100 kw.	100	138	192	253
Mechanische werktuigen	100	134	174	245
Weefgetouwen	100	3.200	—	—
Kunstmeststoffen	100	152	205	293
Verfstoffen	100	129	186	251

De hoge indexcijfers voor 1948 voor sommige posten zijn het gevolg van het feit, dat de productie in het basisjaar 1945 practisch nihil was. Voor die posten, waar het mogelijk was de huidige productie te vergelijken met die in 1940, blijken, indien men deze vergelijking maakt, de indexcijfers veel lager te liggen. Zo voor tractoren 280, voor agrarische werktuigen 200. Voor vrachtauto's bedroeg de productie, op basis 1940 = 100, in 1948 200.

Welke basis men echter ook neemt, de toeneming van de productie is aanzienlijk geweest; vooral de poging om de collectieve landbouw weer uit te rusten, weerspiegelt zich in de cijfers. De productie van tractoren bedroeg in 1948 waarschijnlijk 60 à 70.000 stuks (van 30 pk); de taak voor 1950 is een aantal van 115.000. De grote toeneming van de productie van kleine elektrische motoren hangt samen met de electricificatie van het platteland.

De zeer sterke stijging van de productie van weefgetouwen in 1946 was vermoedelijk het gevolg van het streven om zo spoedig mogelijk de textiel fabrieken weer uit te rusten; voor 1947 en 1948 zijn geen indexcijfers bekend. De huidige productie van mechanische werktuigen wordt geschat op 100 à 120.000 stuks per jaar.

Terwijl bovengenoemde indexcijfers tussen de 200 en 600 liggen, variëren die voor de consumptiegoederenindustrie ongeveer van 150 tot 200 (op basis van het zeer lage productieniveau van 1945 = 100):

Consumptiegoederen:

	1945	1946	1947	1948
Katoenen fabrikaten	100	117	156	184
Wollen fabrikaten	100	130	173	218
Lederen schoeisel	100	128	176	220
Papier	100	161	201	239
Vlees	100	118	—	—
Suiker	100	100	210	350 ¹⁾
Dierlijke vetten	100	169	189	223
Plantaardige vetten	100	119	167	178
Zeepp	—	100	128	174
Detailhandelsomzetten	100	130	152	200

¹⁾ Schatting.

De huizenbouw heeft tot nog toe een teleurstellend loop. Volgens alle rapporten zal slechts $\frac{1}{4}$ of hoogstens $\frac{1}{3}$ van het huizenbouwprogramma voor de steden in de eerste drie jaren van de vijfjarenperiode zijn uitgevoerd. Het is de vraag, of deze achterstand in de komende twee jaar zal kunnen worden ingehaald. De huizenbouw op het platteland schijnt daarentegen betere vorderingen te hebben gemaakt.

INTERNATIONALE NOTITIES.

NOGMAALS: DE HERLEVING VAN DE DUITSE INDUSTRIE.

De export van Bizonia beloopt thans \$ 800 mln per jaar, en ongetwijfeld, aldus „The Economist” van 29 Januari, zal de taakstelling van \$ 668 mln voor het lopende Marshalljaar aanzienlijk worden overschreden. De samenstelling van de Bizonale export ondergaat een geleidelijke verandering: grondstoffen (vnl. steenkool en hout) worden langzamerhand verdrongen door eindproducten, die in 1949 stellig ruim de helft van de totale export zullen uitmaken. De taakstellingen voor 1949—1950 (\$ 1 mld) en 1952—1953 (\$ 3 mld) geven enig idee van de expansie, welke in Bizonia wordt beoogd.

Het is echter nog niet mogelijk om na te gaan, welke de samenstelling van de Bizonale export in de komende jaren precies zal zijn; voor dit doel zijn de gegevens omtrent de naoorlogse kostenstructuur van de West-Duitse industrie nog te schaars; afgewacht moet in het bijzonder worden, welke exportindustrieën tegen de huidige omwisselingskoers van de Deutschemark ad 30 dollarcenten opgewassen zullen zijn.

Inmiddels zijn in Engeland de protesten tegen de herleving van de Duitse industriële export steeds luider geworden ¹⁾. In dit verband stelt „The Economist” vast, dat het in het algemeen nutteloos is om dergelijke protesten te uiten, wanneer men niet een nauwkeurig bewijs van onfaire Duitse mededinging kan leveren. „To object to German competition as such is an obvious waste of time”. Op hetzelfde standpunt staat „The Investors’ Chronicle” van 29 Januari: toegegeven, dat oneerlijke mededinging van Duitse zijde ongewenst is, is het de eerste taak van de beconcurrerende, niet om te protesteren, maar om hun eigen concurrentievermogen boven het Duitse op te voeren.

¹⁾ Zie ook „E.-S.B.” van 19 Januari jl., blz. 59.

DE HAVEN VAN ANTWERPEN.

Volgens De Kredietbank N.V. te Brussel heeft de bedrijvigheid in de haven van Antwerpen nog steeds niet het peil van 1938 bereikt en is zij — zoals uit de statistieken blijkt — in 1948 in het algemeen eer achteruit dan vooruit gegaan. Als oorzaken voor deze achteruitgang noemt De Kredietbank in haar weekblad van 30 Januari jl. de volgende:

1e. de schaarste aan Belgische francs in Europa, die bepaalde landen — voornamelijk Frankrijk en Duitsland — er toe deed besluiten om geen of onvoldoende deviezen beschikbaar te stellen om een gedeelte van hun havenverkeer over Antwerpen te laten lopen;

2e. de toenemende concurrentie van de andere Europese havens; in deel van het verkeer, dat in de eerste tijd na de oorlog noodgedwongen over Antwerpen liep, is thans afgeleid naar andere havens;

3e. de havenpolitiek van bepaalde landen. De Tsjechische Overheid o.a. bevoordeelt thans — om politieke rede-

nen — systematisch de havens aan de Baltische Zee. Vóór October 1948 was ook de havenpolitiek van de bezettende overheden in West-Duitsland van invloed; zij was er op gericht de invoer in Duitsland uitsluitend over de Noord-Duitse havens te laten lopen, dit ter besparing van deviezen. Deze politiek is — zoals bekend — in October officieel opgegeven; bovendien zal in het vervolg geen enkele andere discriminatoire maatregel tegen de Belgische en Nederlandse havens meer worden getroffen;

4e. de gebrekkige verbinding van de haven met het achterland en vooral met West-Duitsland. Gewezen zij op de Rijn-Scheldeverbinding, de kwestie van het nieuwe kanaal van de Moerdijk en de slechte staat van de auto-wegen West-Duitsland—Antwerpen;

5e. voor bepaalde goederen zijn de verwerkingskosten te Antwerpen te hoog. De oorzaken liggen in de veroudering der technische outillage en in de relatief hoge arbeidslonen;

6e. het gebrek aan verdere industrialisatie van het gebied rond Antwerpen;

7e. het feit, dat België geen eigen handelsvloot bouwt;

8e. tenslotte is het binnenkomende verkeer in 1948 speciaal gedaald door het wegvallen van de invoer van Amerikaanse kolen als gevolg van de verbetering der West-Europese steenkoolproductie.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

Jaarverslag 1947 van de Vakgroep Sigarenindustrie, gevestigd te Amsterdam. 114 blz., ing.

Beschouwingen over de economische structuur van de stad Groningen en haar toekomstige industriële ontwikkeling door Prof. Dr E. W. Holstee. v. Gorcum & Comp. N.V., Assen, 86 blz., geb.

Resultatenberekeningen op korte termijn, als middel tot controle van het beheer door J. E. Spinosa Cattela. Ned. Uitg. Mij N.V., Leiden, 125 blz., ing. f 3,75; 2e druk.

De leer der accountantscontrole door J. A. Pieterse van Wijk. Ned. Uitg. Mij N.V., Leiden 1948. 214 blz., geb. f 6.

Hoofdpijnen der inrichtingsleer door C. H. A. J. Janssens. Ned. Uitg. Mij N.V., Leiden 1948, 2e druk, 235 blz., geb. f 10.

Economie en Maatschappij. Opstellen geschreven ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de faculteit der economische wetenschappen van de universiteit te Amsterdam. P. Noordhoff N.V., Groningen, 386 blz., ing. f 10, geb. f 12,50.

BROCHURES.

Export bezien van nationaal standpunt door Ed. van Cleeff. Uitgave Stichting Grafisch Exportcentrum, Amsterdam 1948, 28 blz., ing.

Psychologische achtergronden. Geschriften van het Amsterdams Psychotechnisch Laboratorium, No. 3. Uitg. J. B. Wolters, Groningen—Batavia, abonnementsprijs per 6 nummers f 4,75.

Jaarverslag van de dienst, belast met het toezicht op de handhaving van de wettelijke bepalingen inzake de volkshuisvesting over 1945/1946. Staatsdrukkerij en Uitgeverijbedrijf 1948, 38 blz., ing.

Een stem uit de praktijk. Enige opmerkingen over het ontwerp van Wet op de Bedrijfsorganisatie (gezien vanuit het standpunt van het boekdrukkersbedrijf) door Mr P. Borst. Amsterdam 1948, 16 blz., ing.

Influence et avantages des conventions fiscales. France-Grèce-Italie-Turquie-Etats-Unis. Cahiers de Droit Fiscal International, édités par L'Association Internationale de Droit Financier et Fiscal. Volume XI. Rapporteurs: Maurice Caillez, Panayiotis Dertilis, Giovanni di Paolo, Orhan Dikmen, Mitchel B. Carroll. D. van Sijn & Zonen, Rotterdam 1948, 96 blz., ing. f 3,90.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Aan het einde der verslagweek werd de geldmarkt bepaald krap tengevolge van de geldonttrekkingen ten behoeve van de chartale geldsfeer. Nádat de callgeldrente reeds in het begin van de week tot $1\frac{1}{4}$ pCt was verhoogd, werd enige dagen later overgegaan tot een verdere stijging met $\frac{1}{4}$ pCt. Ook de marktdisconto's trokken snel aan: op 27 Januari jl., toen blijkbaar nogal wat aanbod van schatkistpromessen verwerkt moest worden, steeg het disconto voor alle termijnen met uitzondering van Julipapier tot $1\frac{1}{2}$ pCt. Het schijnt, dat op de laatste dag van de afgelopen week het inzicht in de feitelijke liquiditeitsposities in zoverre was tot stand gekomen, dat geen verdere verkopen op enigszins belangrijke schaal meer plaatsvonden. De marktdisconto's vertoonden dientengevolge weder een dalende tendentie; driemaandspromessen waren tegen $1\frac{3}{8}$ pCt aangeboden, en de langer lopende termijnen noteerden $1\frac{7}{16}$ — $1\frac{1}{2}$ pCt. De indruk bestaat, dat de overgang van Januari op Februari de geldmarkt niet voor bijzonder moeilijke problemen heeft geplaatst.

De hypotheekbanken zullen thans ook overgaan tot het opnemen van onderhandse geldleningen met een looptijd van 15-20 jaar. Het schijnt, dat de plaatsing van $3\frac{1}{4}$ pCt pandbrieven, waarvan de looptijd in gemeen overleg niet korter wordt gesteld dan 40 jaar, de laatste tijd niet zo vlot meer verloopt. De lange looptijd schijnt hierbij een aanmerkelijke hinderpaal te vormen. Verkorting van de looptijd zou echter hogere kosten medebrengen. Daarom is men thans overeengekomen, onderhandse geldleningen van middelmatig lange looptijd op te nemen, waarvoor de institutionele beleggers blijkbaar wel belangstelling hebben. Men zal hierbij een maximum bedrag in acht nemen van 20 pCt van het uitstaande pandbriefkapitaal. De onderhandse geldlening dringt dus thans ook de pandbrief terug, evenals dat met de obligatieleningen van publiekrechtelijke lichamen reeds geruime tijd het geval is geweest. Kostenoverwegingen, zoals o.a. het zeer verschillend zegerecht op obligaties en op de eenvoudige schuldbekentenis, spelen hierbij uiteraard een belangrijke rol. De institutionele beleggers, welke zich ten nadele van de hypotheekbanken toch reeds zeer voor de hypotheekmarkt interesseerden, kunnen hierdoor hun positie op dit terrein op indirecte wijze niet onbelangrijk versterken.

De obligatiemarkt was gedurende de verslagperiode nagenoeg onveranderd. De aandelenmarkt gaf praktisch voor alle groepen van fondsen koersdalingen van beperkte omvang te zien. Evenals in de voorgaande week stonden aandelen Unilever ook thans onder druk, zij het dat de koersverliezen 'van beperkte omvang bleven. Het jaarverslag van de Rotterdamsche Bank gaf een lagere nettowinst dan het voorgaande jaar te zien, enerzijds door lagere rentebaten, maar anderzijds met name door de stijging der onkosten veroorzaakt. Vermoedelijk zal het gehele Nederlandse bedrijfsleven een overeenkomstig beeld te zien geven, zij het dat de cijfers over het afgelopen jaar dit niet steeds duidelijk zullen weerspiegelen. Op vrijwel alle terreinen nemen de winstmogelijkheden af, doch een daling der kosten is niet gemakkelijk te bereiken.

Ter oriëntering volgt hier de gebruikelijke koerstabel:

	21 Jan. 1949	28 Jan. 1949
A.K.U.	162 $\frac{1}{4}$	161 $\frac{1}{2}$
v. Berkel's Patent	111 $\frac{1}{2}$	111
Lever Bros. Unilever C. v. A.	254 $\frac{1}{2}$	249 $\frac{1}{2}$
Philips G. b. v. A.	223	223 $\frac{1}{2}$
Koninklijke Petroleum	311 $\frac{1}{2}$	311 $\frac{1}{2}$
H.A.L.	166	163
N.S.U.	166	163 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	174	169 $\frac{1}{2}$
Deli Mij C. v. A.	156 $\frac{1}{2}$	152 $\frac{7}{8}$
Amsterdam Rubber	166	162 $\frac{1}{2}$
Internatio	198	195

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 31 Januari 1949.

Activa.			
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f —) Bijbank „ —) Agentsch. „ 5.000,—	f	5.000,—)
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, onder 4°, van de Bankwet 1948)	„	—	—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„	1.800.000.000,—	—
Voorschotten in rek.-crt op onderpand (incl. beleningen)	Hoofdbank f 177.981.354,90) Bijbank „ 3.510.020,21 Agentsch. „ 11.572.444,99	f	193.063.820,10)
Op effecten enz.	f 192.022.339,55)	—	—
Op goederen en celen	„ 1.041.480,55	—	—
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)	„	—	—
Boekvoordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„	1.500.000.000,—	—
Munt en muntmateriaal			
Gouden munt en gouden muntmateriaal	„ 439.170.489,57		
Zilveren munt enz.	„ 4.214.932,89		
Papier op het buitenland	f 257.360.080,—		
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	„ 145.142.733,49		
Buitenlandse betaalmiddelen	„ 6.563.736,—		
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	„ 170.448.623,24		
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds	„ 107.678.752,21		
Gebouwen en inventaris	„ 2.500.000,—		
Diverse rekeningen	„ 27.081.664,89		
		f	4.653.229.832,39
Passiva.			
Kapitaal	„ f 20.000.000,—		
Reservefondsen	„ 12.759.703,05		
Bijzondere reserves	„ 54.447.566,03		
Pensioenfonds	„ 19.959.699,10		
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst	„ 1.500.000,—		
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	„ 109.493.375,—		
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	„ 3.051.998.570,—		
Bankassigaties in omloop	„ 312.392,67		
Rekening-courant saldo's			
's Rijks Schatkist	f 265.217.642,49		
's Rijks Schatkist bijzondere rekening	„ 214.012.469,46		
Geblokkeerde saldo's	„ 4.470.667,91		
Saldo's van banken in Nederland	„ 34.956.048,55		
Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	„ 329.506.545,89		
Andere vrije saldo's	„ 340.837.127,19		
Crediteuren in vreemde geldsoort	„ 1.189.000.501,49		
Diverse rekeningen	„ 99.488.377,62		
	„ 94.269.647,43		
		f	4.653.229.832,39

*) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

*) Waarvan aan Indonesië (Vwet van 15

Maart 1933, Staatsblad no. 99)

Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

„ 140.336.542,50

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
6 Jan. 1949	22.976	22.345	297	22.919
13 Jan. 1949	22.993	22.363	326	22.465
19 Jan. 1949	22.996	22.368	356	22.216
Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	23.350
6 Jan. 1949	24.088	22.493	951	20.375
13 Jan. 1949	23.903	22.189	939	20.105
19 Jan. 1949	23.718	22.003	790	20.061

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizender gulden).

Data	Munt-en munt- materiaal	Papier op het buitenland	Tegood bij cor- resp. in het bui- tenland en bui- tenlandse be- taalmiddelen	Voorschotten in rekest (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	790.876	4.434.786	100.186	153.109	2.744.151
20 Dec. '48	442.927	318.143	159.603	148.614	3.054.367
27 Dec. '48	443.201	312.783	145.086	154.867	3.115.299
3 Jan. '49	443.672	303.615	120.554	164.905	3.144.351
10 Jan. '49	444.292	289.833	138.012	144.347	3.085.025
17 Jan. '49	444.184	252.983	161.900	143.612	3.044.521
24 Jan. '49	443.506	260.127	149.427	145.956	3.006.466
31 Jan. '49	443.385	257.360	151.706	193.064	3.051.999

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblok- keerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreem- de circul. banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46						
20 Dec. '48						
27 Dec. '48						
3 Jan. '49	96.390	188.450	5.681	47.254	300.732	430.294
10 Jan. '49	166.035	187.975	5.460	42.883	327.294	384.331
17 Jan. '49	189.029	214.012	5.226	54.669	336.547	358.698
24 Jan. '49	244.705	214.012	4.498	44.297	330.861	354.121
31 Jan. '49	265.218	214.012	4.471	34.956	329.507	340.837

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	7 Jan 1949	31 Dec. 1948
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 137.621.943,32	f 112.086.159,59
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	62.545,49	1.644.506,49
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	565.790.986,48	538.925.187,42
Voorschotten op ultimo Nov. 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vorderingen in rekening-courant op Indonesië	1242.033.600,20	1226.861.822,78
Suriname	33.185.857,78	33.184.857,78
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	279.527.091,66	279.568.340,46

Verplichtingen

Voorschot, door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1739.027.400,—	f 1743.467.400,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1800.000.000,—	1800.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) f 5.929,4 mln w.o. garantie Bretton Woods / 804 mln	5125.400.000,—	5101.800.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	142.488.733,50	143.687.124,50
Schuld op ultimo Nov. 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	1.885.885,95	1.885.885,95
Schuld in rek.-courant aan: Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	3.213.507,61	3.213.507,61
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	18.207.092,67	75.596.090,87
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	676.492.288,74	647.461.288,16
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	2010.743.844,80	2019.151.132,1

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	22 Jan. 1949	15 Jan. 1949
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 246.757.751,35	f 175.995.633,55
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	143.522,41	458.658,10
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekening van Rijkscomptabelen	644.592.564,98	613.807.443,79
Voorschotten op ultimo Dec. 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vorderingen in rekening-courant op Indonesië	1269.940.063,49	1264.115.187,53
Suriname	33.184.958,83	33.184.958,83
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	28.966.929,17	1.406.695,65
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	290.773.111,73	279.762.091,66

Verplichtingen

Voorschot, door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1719.627.400,—	f 1718.527.400,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1800.000.000,—	1800.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) f 5.888,2 mln w.o. garantie Bretton Woods / 804 mln	5084.200.000,—	5064.600.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	139.613.856,—	140.713.498,50
Schuld op ultimo December 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	18.613.040,14	18.613.040,14
Schuld in rek.-courant aan: Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	3.049.914,70	3.113.507,61
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	727.064.959,84	732.816.069,25
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	2094.528.258,75	2102.677.888,38

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE (IN NEDERLAND 1).

	1938 = 100	Juni 1946	Juni 1947	Juni 1948	Juli 1948	Aug. 1948	Sept. 1948	Oct. 1948	Nov. 1948
Algem. productie-index van de industrie	66	92	116	116	105	117	120	122	122
Steenkolen	57	74	81	85	79	80	83	83	83
Electriciteit afgeleverd aan het net	90	116	147	149	148	169	194	205	205
Gas	68	91	114	118	117	118	125	126	126
Stikstofmeststoffen	48	70	81	83	81	81	83	85	85
Ruwijzer	51	105	181	192	158	165	165	166	166
Walsproducten van ijzer en staal 1)	76	143	244	191	197	223	206	231	231
Rijwielen	23	63	138	122	104	128	140	144	144
Cement	104	137	134	142	137	144	137	127	127
Metselstenen	43	55	93	89	87	96	103	111	111
Deuren	29	43	130	119	90	113	138	117	117
Rubber (gehele industrietak)	76	202	294	280	256	310	329	329	329
Courantenpapier	37	20	85	89	68	101	101	101	101
Katoen- en linnenweverijen	40	61	75	61	69	70	75	75	75
Tricotage-industrie	55	84	114	100	95	110	119	118	118
Schoenen	81	125	161	127	115	132	134	129	129
Sigaren	53	55	61	60	52	63	63	63	63
Sigaretten	50	126	141	135	120	141	142	142	142
Boter	81	89	99	104	95	90	72	60	60
Margarine	48	94	178	171	112	112	157	157	157
Kaas	102	101	122	117	113	97	89	75	75

1) Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; 1) betekent: de gegevens ontbreken; gecorrigeerde gegevens zijn cursief gedrukt.
2) 1940 = 100.

OVERZICHT DER LAATSTE VIER VERKORTE BALANSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.
(in miljoenen guldens).

Actief	data	3-1-'49	10-1-'49	17-1-'49	24-1-'49	Passief	data	3-1-'49	10-1-'49	17-1-'49	24-1-'49
		Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	3,0 ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾			— ¹⁾	— ¹⁾	Kapitaal	20,0
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht	—	—	—	—	—	Reservefonds	12,8	12,8	12,8	12,8	
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.800,0	1.800,0	1.800,0	1.800,0	1.800,0	Bijzondere reserves	54,4	54,4	54,4	54,4	
Voorschotten in rekening-courant op onderpand (incl. beleningen)	164,9 ²⁾	144,3 ²⁾	143,6 ²⁾	146,0 ²⁾	146,0 ²⁾	Pensioenfonds	20,1	20,0	20,0	20,0	
Voorschotten aan het Rijk	—	—	—	—	—	Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst	1,5	1,5	1,5	1,5	
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.500,0	1.500,0	1.500,0	1.500,0	1.500,0	Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	110,5	110,4	109,9	109,7	
Munt en muntmateriaal:						Bankbiljetten in omloop (Li uwe uitgiften)	3.144,4	3.085,0	3.044,5	3.006,5	
Gouden munt en gouden muntmateriaal	438,8	439,1	439,1	439,1	439,1	Bankassigaties in omloop	2,3	0,1	0,2	0,1	
Zilveren munt, enz.	4,9	5,2	5,1	4,4	4,4	Rekening-courant saldo's:					
Papier op het buitenland	303,6	289,8	253,0	260,1	260,1	's Rijks Schatkist	96,4	166,0	189,0	244,7	
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	114,3	131,4	155,3	142,8	142,8	zondere rekening	188,4	188,0	214,0	214,0	
Buitenl. betaalmiddelen	16,3	6,6	6,6	6,6	6,6	Geblokkeerde saldo's	5,7	5,4	5,2	4,5	
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	145,0	147,4	166,7	169,3	169,3	Saldo's van banken in Nederland	47,3	42,9	54,7	44,3	
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds	108,3	108,5	108,5	107,6	107,6	Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	300,7	327,3	336,6	330,9	
Gebouwen en inventaris	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	Andere vrije saldo's	430,3	384,3	358,7	354,1	
Diverse rekeningen	57,9 ³⁾	30,8 ³⁾	28,8 ³⁾	26,7 ³⁾	26,7 ³⁾	Crediteuren in vreemde guldsoort	117,9	93,3	93,8	93,6	
	4.649,5	4.605,6	4.609,2	4.605,1	4.605,1	Diverse rekeningen	96,8	94,2	93,9	94,0	
¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen	—	—	—	—	—	Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten	143,6	141,9	140,5	139,7	
²⁾ Waarvan aan Indonesië (Wet van 15-3-1933 Staatsblad no. 99)	36,9	36,9	36,9	36,9	36,9						
³⁾ Waarvan verpand goud	27,6	—	—	—	—						

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
6 Jan. 1949	52.817	330.165	125.042	145.000	426.000
13 Jan. 1949	52.817	331.683	125.042	136.700	426.000
20 Jan. 1949	52.817	326.137	125.042	135.800	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.455	765	62.695
6 Jan. 1949	988.060	160.882	880	158.363
13 Jan. 1949	979.851	149.690	783	147.669
20 Jan. 1949	966.301	151.899	789	149.494

DE KOLENPOSITIE VAN NEDERLAND¹⁾.
(in 1.000 kg)

Maand	Productie Limburgse mijnen	Verzonden voor binnenlandse behoefte	Invoer
Jan. 1948	954.020	694.217	208.550
Febr. 1948	869.419	646.250	244.269
Maart 1948	952.711	702.449	407.238
April 1948	961.346	713.402	241.049
Mei 1948	838.631	612.203	200.099
Juni 1948	914.886	672.741	290.396
Juli 1948	957.505	708.580	341.322
Aug. 1948	888.954	629.159	306.625
Sept. 1948	894.539	632.896	298.646
Oct. 1948	932.289	685.047	360.038
Nov. 1948	936.098 ²⁾	673.073 ²⁾	230.000 ²⁾
Dec. 1948	936.571 ²⁾	642.283 ²⁾	282.000 ²⁾
Totaal 1948	11.036.969 ²⁾	8.012.300 ²⁾	3.410.232 ²⁾
Totaal 1947	10.104.345	7.778.585	3.577.564
Totaal 1946	8.313.827	6.387.903	2.666.502

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C. B. S.“²⁾ Voorlopige gegevens.**NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.**

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buitenl. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere credieten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.113,7
7 Jan. 1949	5.819,8	216,9	168,5	47,4	4.427,0	1.371,8
15 Jan. 1949	5.820,7	219,4	163,3	47,5	4.294,2	1.513,2
22 Jan. 1949	5.832,1	228,7	162,5	47,4	4.240,1	1.579,7

INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN IN NEDERLAND¹⁾.

Juli '38-Juni '39=100	1946	1947	Aug. 1948	Sept. 1948	Oct. 1948	Nov. 1948
Voedingsmiddelen:						
plantaardige	209	230	225	219	218	219
dierlijke	191	199	223	225	229	255
totaal	200	214	224	222	224	238
Grondstoffen:						
houtw. buitenlands	463	631	552	552	552	552
chem. producten	272	342	361	371	372	430
textielwaren	258	284	284	283	282	280
leder	224	243	243	243	378	542
metaalwaren	261	294	307	307	307	307
papierwaren	332	474	538	523	497	487
hulpstoffen	170	201	216	216	216	216
totaal	282	328	341	340	343	348
Afgevoerde producten:						
glas, aardewerk, enz.	238	256	273	272	272	272
houtwaren	349	390	380	380	380	380
chem. producten	328	318	315	318	320	330
textielwaren	315	344	369	367	365	375
lederwaren	292	321	330	334	339	340
papierwaren	283	303	364	364	364	364
gefabr. voed.midd.	211	223	222	223	235	236
metaalwaren	248	263	269	269	269	269
totaal	261	276	282	283	288	291
Algem. indexcijfer	251	271	280	279	284	289

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1941.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goud-voorraad	Vorderingen o. h. buitenl. v. m. betalingsacc.	Tegode op het buitenland	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt
16 Sept. 1948	28.136	11.042	427	9.986	303	414
16 Dec. 1948	27.094	13.270	659	8.338	244	569
22 Dec. 1948	27.344	12.462	1.921	8.076	305	578
29 Dec. 1948	27.334	12.456	1.845	8.680	676	581
6 Jan. 1949	27.340	13.058	1.269	10.239	516	565
13 Jan. 1949	27.340	13.058	1.014	9.312	270	579
20 Jan. 1949	27.741	12.618	742	8.985	309	590

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Rekening-courant saldi			
			Bankbiljetten in omloop	Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
16 Dec. 1948	848	92.987	82.199	534	2.374	6.246
22 Dec. 1948	853	94.268	82.429	1.671	2.620	7.488
29 Dec. 1948	865	95.029	83.176	1.706	2.214	7.425
6 Jan. 1949	868	94.988	84.845	668	2.111	6.064
13 Jan. 1949	883	93.856	84.132	708	1.846	5.552
20 Jan. 1949	888	92.661	83.548	139	2.295	5.560

ZWEEDESE RIJKSBANK.
 (Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
7 Jan. 1949	177	112	3.264	248	274	—	182
15 Jan. 1949	177	112	3.113	260	282	—	182
22 Jan. 1949	177	112	3.106	283	269	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's				45 dagen	Buiten-landse banken	Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar		Totaal	Staat			
		Totaal	Banken					
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	280	174	7	
7 Jan. 1948	2.968	1.204	655	465	192	94	7	
15 Jan. 1949	2.802	1.364	960	302	192	99	7	
22 Jan. 1949	2.800	1.240	973	157	193	104	7	

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND ¹⁾.

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen gulden	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen gulden	
Jan. '48	1.265	378	308	140	— 238
Febr. '48	1.242	383	427	186	— 197
Mrt. '48	1.433	361	485	186	— 175
April '48	1.732	402	704	203	— 199
Mei '48	1.486	391	698	223	— 168
Juni '48	1.690	438	612	241	— 197
Juli '48	1.540	412	570	209	— 203
Aug. '48	1.639	447	562	211	— 196
Sept. '48	1.873	403	678	232	— 211
Oct. '48	1.566	479	849	264	— 171
Nov. '48	1.906	400	753	264	— 136
Dec. '48	1.730	428	710	268	— 160
Tot. '48	19.102	4.922	7.356	2.671	— 2.251
Tot. '47	16.544	4.252	5.843	1.859	— 2.393
Tot. '46	14.764	2.172	3.919	785	— 1.387
Tot. '39	24.306	1.517	2.708	966	— 551

¹⁾ Bron: „Centraal Bureau voor de Statistiek”.

Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

INLEGGINGEN EN TERUGBETALINGEN BIJ DE SPAARBANKEN IN NEDERLAND ¹⁾.
 (in miljoenen gulden)

Maand	Inleggingen			Terugbetalingen			Saldo
	R.P.S.	Part.	Totaal	R.P.S.	Part.	Totaal	
Aug. 1939	22,7	24,3	47,0	29,7	22,9	52,6	— 5,6
Dec. 1946	18,2	17,9	36,1	25,2	18,9	44,1	— 8,0
Gen. 1946	20,5	24,6	45,1	45,4	31,4	76,8	— 31,7
Gen. 1947	21,2	25,6	46,8	26,4	23,8	50,2	+ 3,4
Jan. 1948	25,2	34,1	59,3	25,6	27,8	53,4	+ 5,9
Febr. 1948	22,9	32,3	55,2	24,8	26,2	51,0	+ 4,2
Mrt. 1948	20,8	26,1	46,9	31,6	29,9	61,5	— 14,6
April 1948	17,4	23,0	40,4	33,7	30,5	64,2	— 23,8
Mei 1948	19,2	29,0	48,2	32,2	35,2	67,4	— 19,2
Juni 1948	21,9	31,0	52,9	35,1	38,5	73,6	— 20,7
Juli 1948	21,7	30,6	52,3	32,1	35,0	67,1	— 14,8
Aug. 1948	21,5	28,2	49,7	25,8	26,8	52,6	— 2,9
Sept. 1948	20,2	26,1	46,3	27,0	26,9	53,9	— 7,6
Oct. 1948	18,9	27,6	46,5	29,6	29,2	58,8	— 12,3
Nov. 1948	20,0	29,7 ²⁾	49,7	27,6	27,6 ²⁾	55,2	— 5,5

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.”.

²⁾ Voorlopige gegevens.

INLEGGINGEN EN TERUGBETALINGEN OP PARTICULIERE SPAARBOEKJES BIJ DE ALGEMENE SPAAR- EN LIJFRENTEKAS IN BELGIË ¹⁾.
 (in duizenden francs)

Tijdvak	In-leggingen	Terug-betalin-gen	Saldo	Tegode der inleggers aan het einde van het tijdvak ²⁾
1938	3.331.391	3.496.925	— 165.534	12.670.559
1946	5.213.361	3.828.538	1.384.823	19.823.453
1947 ³⁾	7.769.977 ³⁾	4.960.788	2.809.189	24.088.677
Juli	618.533	489.590	128.943	22.195.681 ⁴⁾
Augustus	561.438	391.621	169.817	22.365.498
September	852.205	369.849	482.356	22.847.854
October	657.986	386.511	271.475	23.119.329
November	572.884	346.638	226.226	23.345.555
December ³⁾	658.173	548.051	110.122	23.455.677
1948				
Januari	850.930	380.897	470.033	24.558.710
Februari	767.879	402.563	365.316	24.924.026
Maart	870.413	524.375	346.038	25.270.064
April	925.433	506.474	418.959	25.689.023
Mei	530.988	472.654	58.335	25.847.358
Juni	641.147	613.695	27.452	25.674.810
Juli	650.562	570.059	180.503	25.855.313
Augustus	745.446	479.986	165.460	26.020.773
September	624.537	486.694	137.843	26.158.616
October	620.545	463.496	157.049	26.315.665
November	580.153	403.024	177.129	26.492.794

¹⁾ Bron: „Statistiek van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas”.

²⁾ Op het einde van het jaar inclusief gekapitaliseerde interest van het dienstjaar.

³⁾ Van December 1947 af voorlopige cijfers.

⁴⁾ Van Januari 1947 af inclusief inkoop van obligatiën van de Muntsaneringslening ad frs 823.035.000.

⁵⁾ Exclusief inkoop van obligatiën van de Muntsaneringslening.

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN BELGIË ¹⁾.

1938 = 100	Jan. 1948	Febr. 1948	Mrt. 1948	April 1948	Mei 1948	Juni 1948	Juli 1948	Aug. 1948
Algemene index v. d. ind. prod. ¹⁾	103	102	107	110	105	96	94	88,4
Steenkool	91,0	70,1	93,2	94,0	84,0	93,0	80,6	108,6
Cokes	106,9	102,8	105,1	108,0	111,5	96,8	108,1	110,6
Cement	108,6	102,0	107,9	116,8	120,5	116,3	108,4	107,4
Ruw ijzer	151,2	146,4	160,6	165,4	158,4	113,5	168,6	171,4
Ruw staal	162,2	150,1	168,9	174,3	158,7	119,0	138,0	182,2
Afgewerkt staal	165,8	157,8	172,0	186,1	175,4	137,7	162,1	191,3
Afgewerkt ijzer	84,6	66,1	137,6	67,3	69,5	68,1	50,3	62,7
Vlas (spinnerij)	121,3	119,1	121,0	99,7	75,4	80,4	67,3	67,7
Vlas (weverij)	66,0	67,2	67,9	67,5	50,3	55,0	47,1	44,5
Katoen (spinnerij)	117,5	118,0	121,3	130,8	104,3	109,8	92,9	92,2
Katoen (weverij)	144,6	133,2	140,4	140,4	115,7	125,8	111,1	110,5
Wol (kamwol, spinnerij)	176,5	160,7	164,8	150,9	130,4	135,3	107,1	116,8
Wol (weverij)	126,0	127,9	138,2	133,7	115,3	144,3	115,0	114,8
Vlaskglas	105,7	97,6	97,2	93,8	94,6	87,1	88,3	85,2
Holglas	138,8	132,0	144,6	154,4	143,9	141,8	132,2	111,8
Papier	143,9	121,5	156,3	155,3	127,8	136,4	106,1	126,0
Margarine	93,6	99,3	101,7	109,1	81,5	71,6	98,2	91,7
Geraffineerde suiker	75,4	76,4	86,7	81,8	69,3	73,0	85,8	83,0
Sigaretten	59,3	43,1	43,0	42,6	41,1	43,0	34,2	34,8
Sigaretten	128,3	91,8	156,8	136,3	161,2	134,2	117,3	145,2

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin” van het Nationaal Instituut voor de Statistiek. . betekent: de gegevens ontbreken. Gecorrigeerde gegevens zijn cursief gedrukt.

²⁾ 1936—38 = 100 (Instituut voor Economisch en Sociaal Onderzoek (Leuven)).

BANK VAN ENGELAND.
(Voornaamste posten in, miljoenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt debts and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1
12 Jan. '49	0,2	1.299,3	1.300	1.251,3	49,0
19 Jan. '49	0,2	1.299,3	1.300	1.234,1	66,1
26 Jan. '49	0,2	1.299,2	1.300	1.224,5	75,7

Data	Gouden en zilveren munten	Govt securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
12 Jan. '49	4,1	342,9	20,8	22,4	421,1	17,6	310,6
19 Jan. '49	4,3	354,2	23,5	23,6	453,4	13,1	341,0
26 Jan. '49	4,2	299,6	26,0	26,5	413,8	21,4	294,7

Ondernemingen, die het beste leidende personeel zoeken, speciaal, met economische scholing, roepen sollicitanten op door middel van een annonce in de rubriek „Vacatures”. Het aantal reacties, dat deze annonces tengevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend: begrijpelijk, omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert. Opdrachten voor het volgend nummer dienen 7 Febr. a.s. in ons bezit te zijn.

Verzendt per
VAN GEND & LOOS
Vervoer in één hand door 't gehele land
MAXIMUM SERVICE. MINIMUM KOSTEN

De ontwikkeling van de scheepsbouw op lange termijn

Zie hiervoor het Decembern timer van het

**Economisch-
Statistisch
Kwartaalbericht**

Research uitgave van
het Nederlandsch Economisch Instituut

Jaarabonnementen f 6,50
voor abonné's E.-S.B. f 5,—

Telefoon 38040, Rotterdam - Giro no. 8408

◆ **Beschikbare krachten** ◆

Economisch doctorandus

leeftijd 31 jaar, bekend met commercieel, bedrijfsorganisatorisch en administratief werk (ver gevorderd met accountancy studie), thans werkzaam als directie-secretaris, wenst van werkkring te veranderen. Br. onder no. ESB 1359, Bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

★
**OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION**

★
Contains most complete range of
British economic and financial statist-
ics published in any weekly journal

★
World wide circulation

★
Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33,40)

*A Special Supplement on Economic Con-
ditions in The Netherlands was published
on January 31 1948. A limited number
of this Supplement remain for sale.*

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

◆ **Vacatures** ◆

Groot fabriekskantoor te Gouda vraagt' prima kracht als
correspondent in de moderne talen

kennis Spaans aanbeveling, leeftijd 30-40 jaar.

Brieven onder no. ESB 1357 bur. v. d. blad; postbus 42, Schiedam.

**Maatschappij tot Financiering van het Nationaal
Herstel N.V., Kneuterdijk 6, 's-Gravenhage, zoekt
bekwame**

1e assistent accountant

met ruime ervaring. Leeftijd tot 35 jaar. Brie-
ven met uitvoerige inlichtingen en pasfoto aan
bovenstaand adres.

N.V. PHILIPS' TELECOMMUNICATIE INDUSTRIE

v/h Nederlandsche Seintoestellen Fabriek

HILVERSUM

Alle Communicatie-apparatuur op het gebied van

Radio - Lijntelefonie - Automatische telefonie

Vacatures

De Raad van Bestuur van de N.V. Provinciale Zeeuwsche Electriciteits-Maatschappij te Middelburg roept sollicitanten op naar de betrekking van

directeur

op een salaris van f 15.000.— per jaar benevens vrij wonen in de daarvoor bestemde dienstwoning te Middelburg en vrij vuur, licht en water.

Sollicitaties vóór 1 Maart a.s. in te zenden aan de Raad van Bestuur voornoemd, kantoorgebouw Poelendale te Middelburg.

Geen bezoeken dan na oproeping.

De Algemeene Kunstzijde Unie N.V.

te Arnhem

vraagt in leidende positie bij haar afdeling „buitenlandse zaken”

een functionaris

die op hoog niveau het Concern kan vertegenwoordigen, ter behandeling van problemen van commerciële-industriële aard.

Gegadigden moeten bij voorkeur academisch gevormd zijn, commerciële ervaring hebben in de industriële sector, gedegen talenkennis bezitten en gewend zijn internationale zaken zelfstandig te behandelen.

Buitenlandse ervaring is vereist.

Leeftijd tot ca. 40 jaar.

Men wordt verzocht uitvoerig te solliciteren met bijvoeging van recente pasfoto.

Sollicitaties worden ingewacht aan het, adres Velperweg 76, Arnhem.

H. TEN CATE Hzn. & Co. N.V., Textielabrikanten te Almelo, zoeken voor spoedige indiensttreding een

chef de bureau

Gezocht wordt een ervaren kracht met grondige bedrijfseconomische opleiding, ruime praktische ervaring op het gebied van moderne bedrijfsadministratie en op fiscaal gebied. Aan een academisch gevormd accountant of lid van het NIVA wordt de voorkeur gegeven.

Sollicitaties in handschrift, voorzien van recente foto, met uitvoerige vermelding van levensloop, te zenden aan de Directie van H. ten Cate Hzn. & Co. N.V., Spoorstraat I, Almelo.

DEMKA

NEDERLANDSCHE STAALFABRIEKEN v/h J. M. DE MUINCK KEIZER N.V. te UTRECHT

vraagt voor haar afdeling Economische Zaken

een jong economisch doctorandus

met belangstelling voor algemeen economische vraagstukken. Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen, onder bijvoeging van pasfoto, onder No. 50 aan de afdeling Personeel.

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26, overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondenties betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).